

Planowanie partycypacyjne
jako droga do integracji różnych grup zawodowych
dla czynnej ochrony i zrównoważonego użytkowania
przyrody polskich miast

Miasto Kalisz

Kalisz

Dopisz swoją historię

Działanie 4

**Drugi etap integracji grupy docelowej – wspólne wypracowanie
opcji rozwiązania problemu**

Przygotowanie i przeprowadzenie drugiej sesji warsztatowej

Raport cząstkowy

Główny Instytut Górnictwa

Zakład Ochrony Wód

Katowice, listopad 2018 r.

Niniejsze materiały zostały opublikowane dzięki dofinansowaniu
Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.
Za ich treść odpowiada wyłącznie Główny Instytut Górnictwa

Spis treści

WYKAZ SKRÓTÓW	3
1. OPIS RAM DZIAŁANIA	4
1.1. Cel drugiej sesji warsztatowej.....	4
1.2. Metodyczne i techniczne zasady drugiej sesji warsztatowej.....	4
1.3. Porządek warsztatów.....	5
1.4. Uczestnicy warsztatów	6
2. KLUCZOWE POWIĄZANIA MIĘDZYSEKTOROWE DLA GOSPODAROWANIA ZASOBAMI PRZYRODY MIASTA	7
2.1. Metodyka.....	7
2.2. Wyniki badania ankietowego	10
2.2.1. Pierwsza część – wypracowanie rekomendacji dla zasad działania „na styku” sektorów/dyscyplin/grup interesu. Wypracowanie propozycji systemowych ulepszeń nakierowanych na międzysektorową integrację w zarządzaniu zasobami przyrody miasta.....	10
2.2.2. Druga część – sporządzenie mapy siły powiązań międzysektorowych /interdyscyplinarnych kluczowych dla gospodarowania terenem przyrodniczym – dolina Prosną.....	20
2.2.3. Podsumowanie	23
3. ZASADY WSPÓŁDZIAŁANIA SEKTORÓW, DYSCYPLIN, GRUP INTERESU	26
3.1. Dobre przykłady współdziałania w wybranych miastach Polski	27
3.2. Zasady współdziałania sektorów i grup interesu dla zarządzania przyrodą i zagospodarowania terenu nad Prosną	30
4. PROPOZYCJE ULEPSZEŃ SYSTEMOWYCH ZARZĄDZANIA ZASOBAMI PRZYRODY MIASTA Z UWZGLĘDNIENIEM MIĘDZYSEKTOROWEJ INTEGRACJI.....	33
4.1. Identyfikacja niezbędnych ulepszeń	33
4.2. Wstępny model konceptualny zarządzania	33
5. KONCEPCJA DOCELOWYCH ROZWIĄZAŃ PRZESTRZENNYCH I KRAJOBRAZOWYCH DLA PRZEDMIOTOWEGO TERENU	35
5.1. Obszar I – Strefa przyrodniczo-edukacyjna.....	35
5.2. Obszar II – Strefa aktywności fizycznej i rekreacji	51
SPIS RYSUNKÓW	63
SPIS TABEL.....	64

WYKAZ SKRÓTÓW

HKZ Odkrywca	Harcerski Klub Żeglarski Odkrywca
MPZP	Miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego
MZDiM	Miejski Zarząd Dróg i Mostów
MZNK	Miejski Zarząd Nieruchomości Komunalnych
PKP	Polskie Koleje Państwowe
PKP PLK SA	PKP Polskie Linie Kolejowe SA
PZW	Polski Związek Wędkarski
UM Kalisz	Urząd Miasta Kalisza
WZ	Decyzja o warunkach zabudowy
ZDKM	Zarząd Dróg Miasta Krakowa
ZIM	Zarząd Inwestycji Miejskich
ZZM	Zarząd Zieleni Miejskiej

1. OPIS RAM DZIAŁANIA

1.1. Cel drugiej sesji warsztatowej

Działanie 4 Drugi etap integracji grupy docelowej: wspólne wypracowanie opcji rozwiązania problemu – przygotowanie i przeprowadzenie drugiej sesji warsztatowej obejmowało wspólne wypracowanie opcji ochrony i wykorzystania przyrodniczego obiektu problemowego, którym jest teren w dolinie Proсны.

Aby osiągnąć postawiony cel przeprowadzono drugą sesję warsztatową z wytypowaną na wcześniejszych etapach projektu grupą docelową.

Celem drugiej sesji warsztatowej było opracowanie mapy powiązań międzysektorowych dla gospodarowania analizowanym terenem, wypracowanie rekomendacji co do zasad działania „na styku” poszczególnych grup interesu oraz opracowanie założeń/koncepcji konkretnych działań praktycznych dla gospodarowania przyrodą w dolinie rzeki Proсны.

1.2. Metodyczne i techniczne zasady drugiej sesji warsztatowej

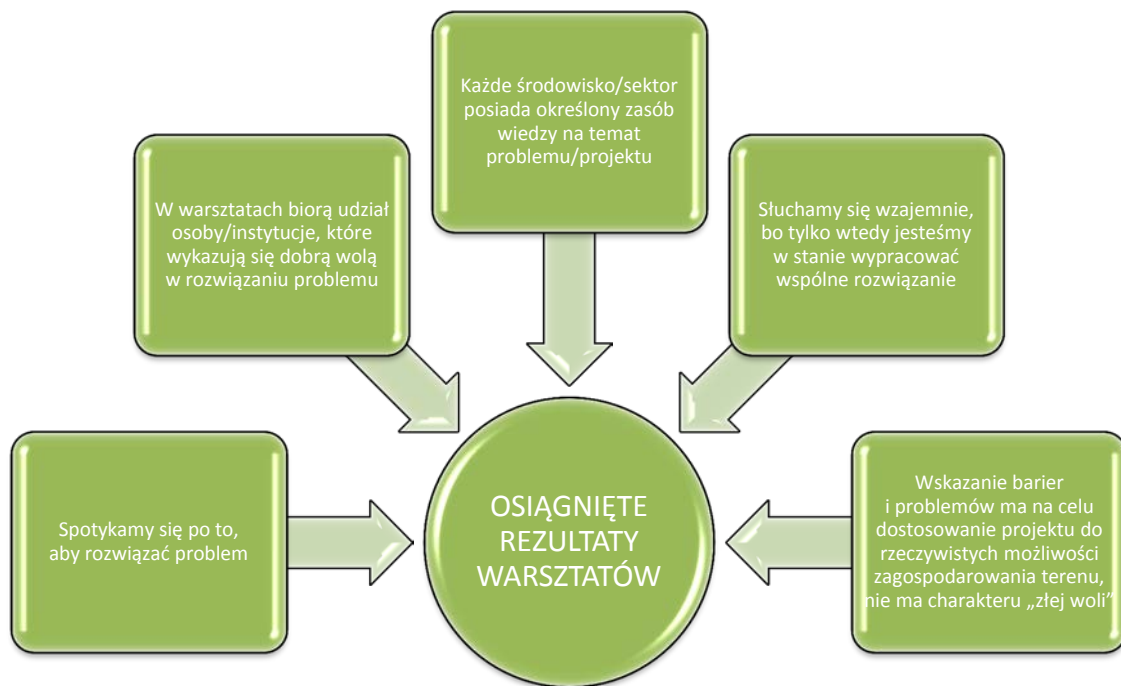
Przeprowadzenie drugiej sesji warsztatowej poprzedzało:

- przygotowanie i przeprowadzenie telekonferencji,
- opracowanie materiałów warsztatowych w oparciu o wyniki pierwszej sesji warsztatowej, rezultaty współpracy w e-przestrzeni oraz w oparciu o ustalenia z telekonferencji.

Druga sesja warsztatowa obejmowała:

- identyfikację powiązań międzysektorowych/interdyscyplinarnych kluczowych dla gospodarowania zasobami przyrody w mieście,
- sformułowanie rekomendacji dla sposobów działań „na styku” sektorów/dyscyplin/grup interesu,
- sformułowanie rekomendacji innowacji dla międzysektorowej integracji w planowaniu/kreowaniu/ochronie/gospodarowaniu/zarządzaniu zasobami przyrody,
- opracowanie założeń/koncepcji konkretnych działań praktycznych dla przyrody miasta, z uwzględnieniem współpracy między różnymi grupami zawodowymi (w rozumieniu sektorowym),
- integrację dorobku warsztatów: przedstawienie wstępnej wizualizacji docelowych rozwiązań przestrzennych/krajobrazowych i opracowanie wstępnego modelu konceptualnego zarządzania dla przedmiotowego terenu.

Prace warsztatowe prowadzono z uwzględnieniem zasad przedstawionych na schemacie (Rysunek 1).

Rysunek 1. Zasady pracy warsztatowej

Efektem spotkania w ujęciu produktywnym było przygotowanie niniejszego raportu z uwzględnieniem dorobku współpracy kontynuowanej po spotkaniu warsztatowym i upublicznienie jej w przestrzeni elektronicznej jako e-book.

1.3. Porządek warsztatów

Druga sesja warsztatowa obejmowała pięć części wyszczególnionych w Tabeli 1.

Tabela 1. Zakres tematyczny drugiej sesji warsztatowej

ZAKRES TEMATYCZNY		METODA
1	Powitanie i prezentacja wprowadzająca do tematu spotkania	wykład
2	Opracowanie mapy powiązań międzysektorowych dla gospodarowania analizowanym terenem i wypracowanie rekomendacji dla zasad działania „na styku” poszczególnych grup interesu	wykład dyskusja moderowana prace warsztatowe
3	Wypracowanie propozycji systemowych ulepszeń	wykład dyskusja moderowana
4	Opracowanie założeń/koncepcji konkretnych działań praktycznych dla gospodarowania przyrodą analizowanego terenu	wykład prace warsztatowe
5	Zakres działań docelowych rozwiązań przestrzennych/krajobrazowych dla analizowanego terenu	prace warsztatowe dyskusja moderowana

1.4. Uczestnicy warsztatów

W drugiej sesji warsztatowej udział wzięli specjaliści z zakresu m.in. planowania przestrzennego, budownictwa, bezpieczeństwa publicznego, kształtowania i ochrony przyrody, w tym zasobów wodnych, planowania inwestycji, decydenci oraz przedstawiciele specjalnych grup interesu. Uczestnicy reprezentowali różne grupy interesariuszy skupione wokół obszaru problemowego:

- UM Kalisz, Wydział Gospodarki Komunalnej i Ochrony Środowiska,
- UM Kalisz, Wydział Partycypacji i Komunikacji Społecznej,
- UM Kalisz, Wydział Budownictwa, Urbanistyki i Architektury,
- UM Kalisz, Wydział Rozwoju Miasta i Inwestycji,
- Państwowe Gospodarstwo Wodne „Wody Polskie”,
- Wielkopolskie Towarzystwo Przyrodniczo-Krajoznawcze,
- Straż Miejska,
- specjalne grupy interesu: HKZ Odkrywca.

2. KLUCZOWE POWIĄZANIA MIĘDZYSEKTOROWE DLA GOSPODAROWANIA ZASOBAMI PRZYRODY MIASTA

Zaangażowanie różnych grup zawodowych w proces gospodarowania i zarządzania terenami zielonymi w mieście, przynosi w większości przypadków efekt synergii, w przeciwieństwie do odosobnionych działań. Zgodnie z zasadami zrównoważonego gospodarowania przyrodą i racjonalnego działania, projektując zmianę wybranego obszaru przyrodniczego z uwzględnieniem włączenia społecznego, należy uwzględniać jego przyczyny (i źródła), mechanizmy warunkujące ten stan oraz skutki zidentyfikowanego oddziaływania.

Dla określenia potencjalnych kierunków zmian w gospodarowaniu przedmiotowym terenem przyrodniczym oraz możliwości zaangażowania określonych grup interesariuszy i grup zawodowych w proces przekształcania terenu niezbędne jest:

- wskazanie relacji przyczynowo-skutkowych między interesariuszami (w tym grupami zawodowymi),
- określenie ich wpływu na obszar problemowy.

Rozpoznanie interakcji zachodzących między wskazanymi w ankiecie grupami zawodowymi jest istotnym elementem realizacji projektu.

Zakłada się, że wzajemne zależności między grupami mogą się:

- pojawić i mogą to być relacje zarówno korzystne, jak i niekorzystne,
- nie pojawić.

2.1. Metodyka

W celu wspólnego wypracowania opcji ochrony i gospodarowania obszarem problemowym w dolinie rzeki Proсны oraz zidentyfikowania kluczowych powiązań międzysektorowych dla gospodarowania zasobami przyrody miasta, posłużono się narzędziem badawczym w postaci zestandaryzowanego kwestionariusza ankiety.

Badanie ankietowe miało na celu:

- zdiagnozowanie środowisk o podobnych interesach,
- wypracowanie wspólnego celu,
- przedyskutowanie barier i sposobów ich pokonania,
- wytypowanie instytucji, które mogą pomóc w osiągnięciu założonego celu projektu.

Ankieta składała się z dwóch części:

- Pierwsza część – wypracowanie rekomendacji dla zasad działania „na styku” sektorów/dyscyplin/grup interesu. Wypracowanie propozycji ulepszeń systemowych nakierowanych na międzysektorową integrację w zarządzaniu zasobami przyrody miasta.
- Druga część – sporządzenie mapy powiązań międzysektorowych/interdyscyplinarnych kluczowych dla gospodarowania analizowanym terenem.

Pierwsza część ankiety obejmowała następujące zagadnienia tematyczne:

- identyfikacja środowisk/grup interesariuszy/sektorów o podobnych interesach w kontekście wyznaczonych celów zagospodarowania terenów położonych wzdłuż rzeki Proсны dla stworzenia miejsca o wyróżniających się walorach krajobrazowych i przyrodniczych,
- identyfikacja niezbędnych sektorów/grup interesariuszy dla przełamania wskazanych barier społecznych, funkcjonalno-przestrzennych, środowiskowych, politycznych,
- identyfikacja środowisk/grup interesariuszy/sektorów, które mają pozornie przeciwstawny interes w kontekście wyznaczonego celu,
- identyfikacja dotychczasowych powiązań środowisk/institucji współpracujących w zakresie gospodarowania i utrzymywania przedmiotowego terenu.

Pytania w kwestionariuszu miały zróżnicowany charakter zarówno zamknięty, jak i otwarty.

Formularz pierwszej części kwestionariusza został zamieszczony w Załączniku nr 1 do niniejszego raportu.

Druga część kwestionariusza stanowiła macierz dotycząca powiązań międzysektorowych/interdyscyplinarnych kluczowych dla gospodarowania terenem przyrodniczym – doliny Proсны. Wzór formularza przedstawia Rysunek 2.

WARSZTATY IV - Ankieta - druga część
Sporządzenie mapy siły powiązań międzysektorowych/interdyscyplinarnych
kluczowych dla gospodarowania terenem przyrodniczym - dolina Proсны

Prosimy o wypełnienie poniższej macierzy, wstawiając do każdej komórki odpowiednią wartość odpowiadającą sile oddziaływania według poniższej skali

Sektor	Siła powiązań międzysektorowych w kontekście gospodarowania analizowanym terenem									
	Media	Mieszkańcy	Sektor edukacji	Organizacje ekologiczne	Organizacje społeczne	Przedsiębiorcy	Rada Miasta/ Rada Osiedla	Samorząd	Sektor komunalny	Specjalne grupy interesu (np. spacerowicze, rowerzyści, wędkarze)
Media										
Mieszkańcy										
Sektor edukacji										
Organizacje ekologiczne										
Organizacje społeczne										
Przedsiębiorcy										
Rada Miasta/Rada Osiedla										
Samorząd										
Sektor komunalny										
Specjalne grupy interesu (np. spacerowicze, rowerzyści, wędkarze)										

Rysunek 2. Macierz siły powiązań międzysektorowych w kontekście zagospodarowania analizowanego terenu – doliny Proсны

Uczestnicy warsztatów zostali poproszeni o wstawienie odpowiedniej wartości (+/-) obrazującej siłę oddziaływania między nimi, zgodnie ze skalą przedstawioną w Tabeli 2.

Tabela 2. Skala oddziaływania między analizowanymi sektorami

Wskaźnik oddziaływania		Nazwa oddziaływania
++	DODATNIE	silne powiązanie dodatnie
+		słabe powiązanie dodatnie
0		brak oddziaływań
-	UJEMNE	słabe powiązanie ujemne
--		silne powiązanie ujemne

Wartości dodatnie wskazywały dodatnie/pozytywne oddziaływanie, natomiast wartości ujemne oddziaływanie ujemne/negatywne. W przypadku braku zidentyfikowanych powiązań wpisywano wartość 0. Uwzględniona korelacja wskazywała dwukierunkowe powiązanie między analizowanymi sektorami.

2.2. Wyniki badania ankietowego

2.2.1. Pierwsza część – wypracowanie rekomendacji dla zasad działania „na styku” sektorów/dyscyplin/grup interesu. Wypracowanie propozycji systemowych ulepszeń nakierowanych na międzysektorową integrację w zarządzaniu zasobami przyrody miasta

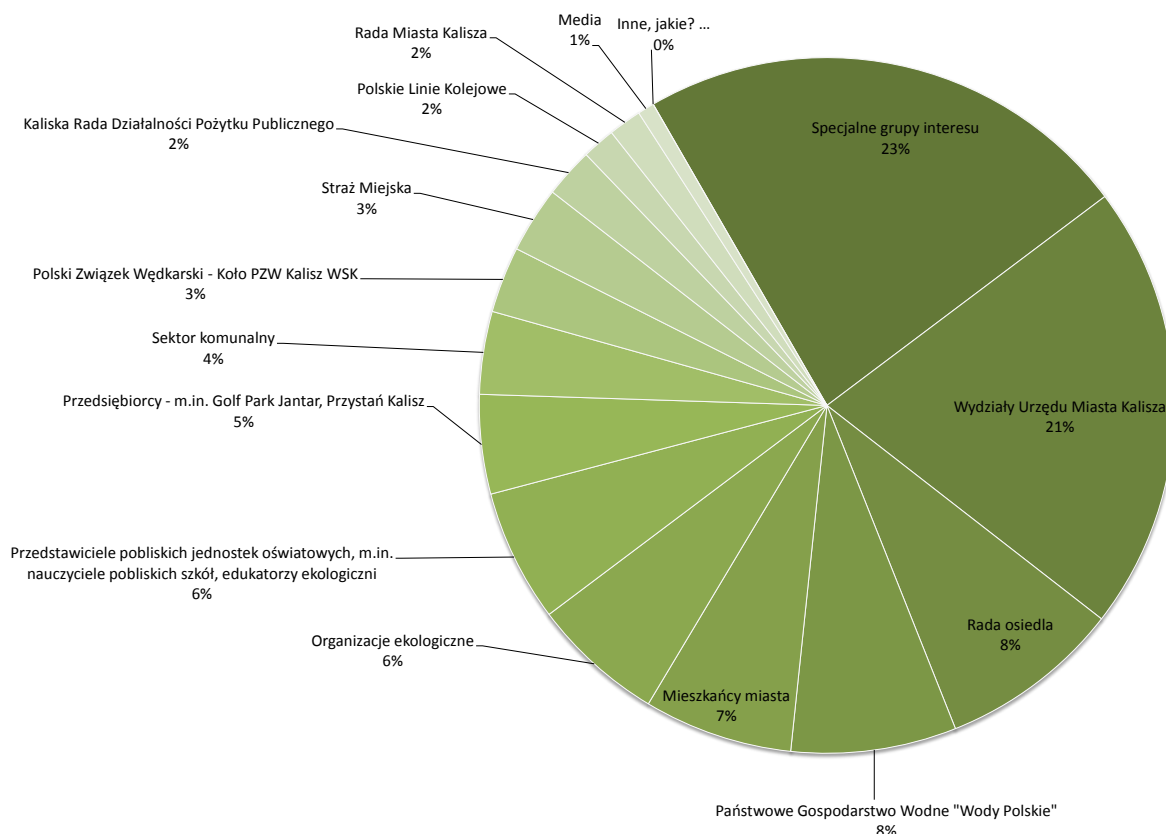
Identyfikacja środowisk o podobnych interesach

Jednym z celów realizowanego badania było zintegrowanie środowisk o podobnych interesach. Uczestnicy zostali poproszeni o wskazanie środowisk/grup interesariuszy/sektorów, które mają podobne interesy w kontekście wyznaczonego celu zagospodarowania terenów położonych wzdłuż rzeki Prosny, dla stworzenia miejsca o wyróżniających się walorach krajobrazowych. Na wykresie (Rysunek 3) przedstawiono częstotliwość wskazań (w %) poszczególnych sektorów przez uczestników warsztatów.

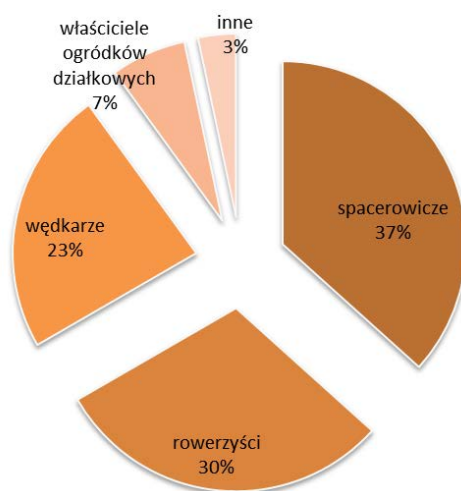
Najczęściej wskazywaną grupą interesariuszy, mających wspólne cele w kontekście zagospodarowania zidentyfikowanego terenu, były tzw. specjalne grupy interesu (23%). Wśród nich wyróżniono spacerowiczów, rowerzystów, wędkarzy, a także właścicieli ogródków działkowych. Spośród podanych grup interesu najliczniejszą okazali się być spacerowicze, rowerzyści oraz wędkarze. Przeprowadzone badania pozwoliły również na zidentyfikowanie jeszcze jednej grupy, jaką są wodniacy, w tym między innymi żeglarze i kajakarze. Wykres (Rysunek 4) przedstawia częstotliwość wskazań w ramach tej grupy interesu.

Działanie 4. Drugi etap integracji grupy docelowej – wspólne wypracowanie opcji rozwiązania problemu. Przygotowanie i przeprowadzenie drugiej sesji warsztatowej

Miasto Kalisz. Raport cząstkowy

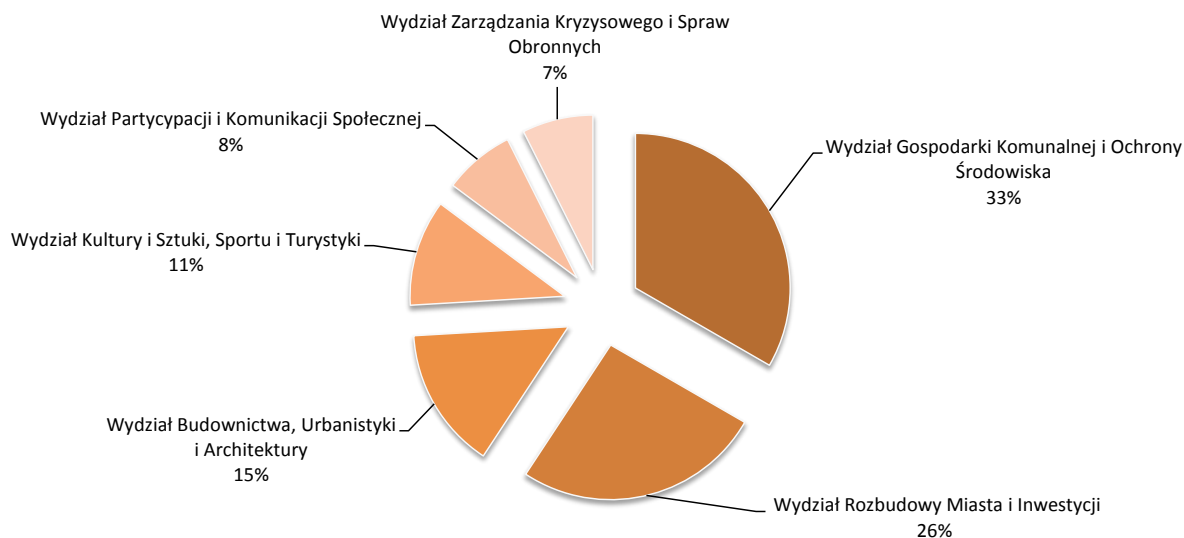

Rysunek 3. Częstotliwość wskazań (w %) przez uczestników warsztatów poszczególnych sektorów, które mają podobne interesy w kontekście wyznaczonego celu zagospodarowania terenu problemowego

Rysunek 4. Częstotliwość wskazań podobnych interesów (w %) przez specjalne grupy interesu w kontekście wyznaczonego celu zagospodarowania terenu problemowego

Drugą co do wielkości grupą o zbieżnych interesach byli przedstawiciele wydziałów Urzędu Miasta (Rysunek 3 – 21%). Bardzo cenna okazała się największa zgodność w ramach Wydziału Gospodarki Komunalnej i Ochrony Środowiska. Na wysokim poziomie była ona również w ramach wydziałów Rozbudowy Miasta i Inwestycji, a także Budownictwa, Urbanistyki i Architektury. Częstotliwość wskazań w ramach poszczególnych wydziałów Urzędu Miasta przedstawiono na Rysunku 5.

Rysunek 5. Częstotliwość wskazań (w %) w ramach poszczególnych wydziałów Urzędu Miasta podobnych interesów w kontekście wyznaczonego celu zagospodarowania terenu problemowego

W przypadku pozostałych grup zbieżność interesów była do 10% (Rysunek 3).

Analizowany teren problemowy, zgodnie z założeniem, ma stanowić bezpieczną przestrzeń o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych. Powinien służyć mieszkańcom jako miejsce wypoczynku i rekreacji. Zgodnie z założonym celem powinien zostać wykreowany według określonych zasad i uwzględniać zróżnicowane potrzeby społeczeństwa. Niewątpliwie wszystkie aspekty kształtowania terenów zielonych powinny zostać ze sobą zintegrowane w taki sposób, aby powstające jednostki zieleni mogły w pełni służyć mieszkańcom, zaspokajając ich potrzeby i przyczyniając się do poprawy jakości ich życia.

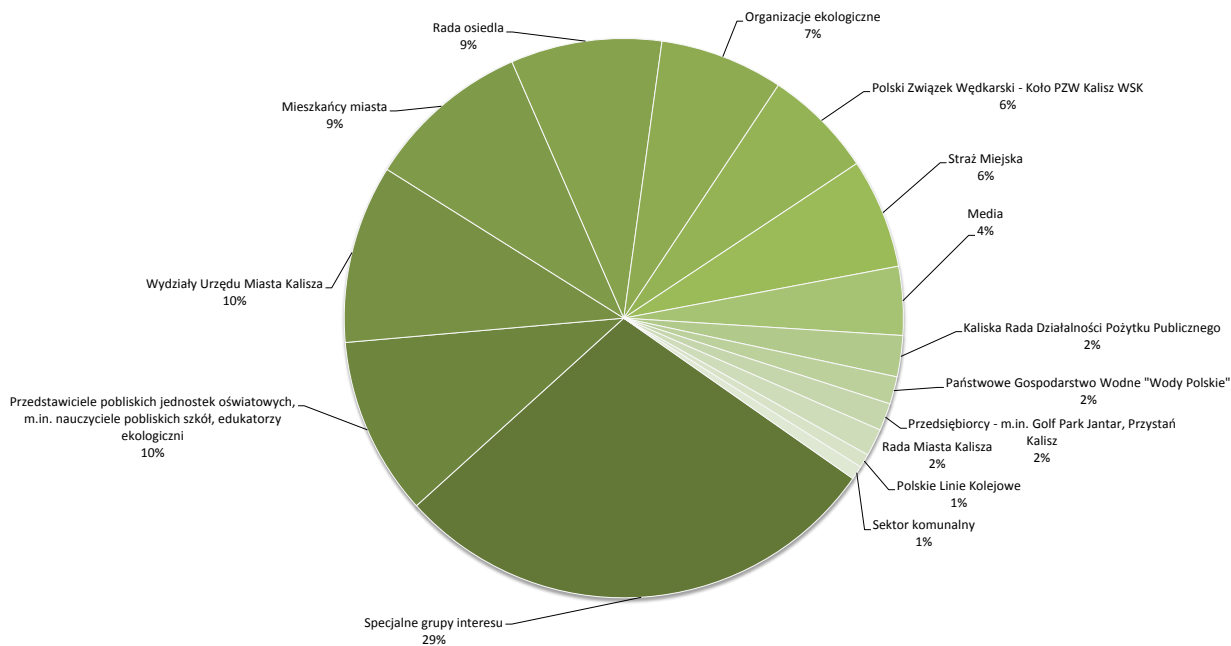
Identyfikacja środowisk niezbędnych dla przełamania barier

W kolejnym pytaniu uczestnicy warsztatów zostali poproszeni o wskazanie, który z wymienionych sektorów/grup interesariuszy jest niezbędny dla przełamania barier związanych z zagospodarowaniem zidentyfikowanego terenu problemowego, jakim jest obszar wzdłuż rzeki Proсны. Wytypowano cztery rodzaje barier: społeczne, funkcjonalno-przestrzenne, środowiskowe oraz polityczne.

Jak wynika z przeprowadzonych badań, w celu przełamania barier o charakterze społecznym nieodzowna okazuje się pomoc – w większym lub mniejszym stopniu – przedstawicieli wszystkich zidentyfikowanych sektorów. Największy udział przypada tzw. specjalnym grupom interesu (29%), zwłaszcza spacerowiczom oraz rowerzystom. Jako niezbędne w procesie partycypacji wskazano również grupy interesariuszy reprezentujące przedstawicieli pobliskich jednostek oświatowych, wydziały Urzędu Miasta, zwłaszcza Wydział Gospodarki Komunalnej i Ochrony Środowiska oraz mieszkańców Miasta (Rysunek 6).

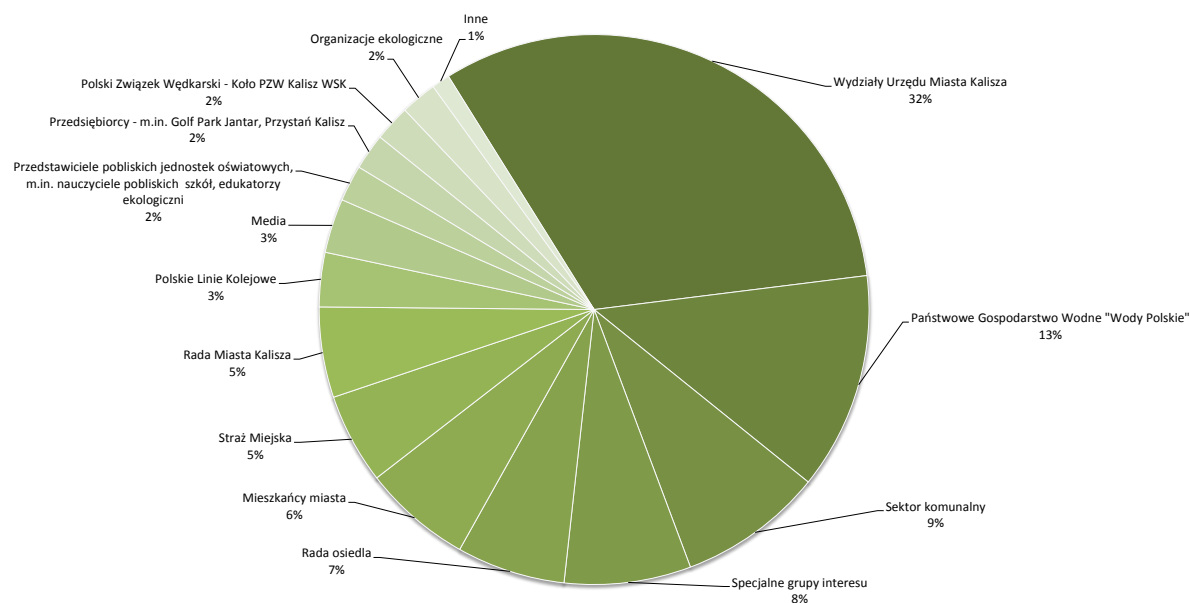
Działanie 4. Drugi etap integracji grupy docelowej – wspólne wypracowanie opcji rozwiązania problemu. Przygotowanie i przeprowadzenie drugiej sesji warsztatowej

Miasto Kalisz. Raport cząstkowy

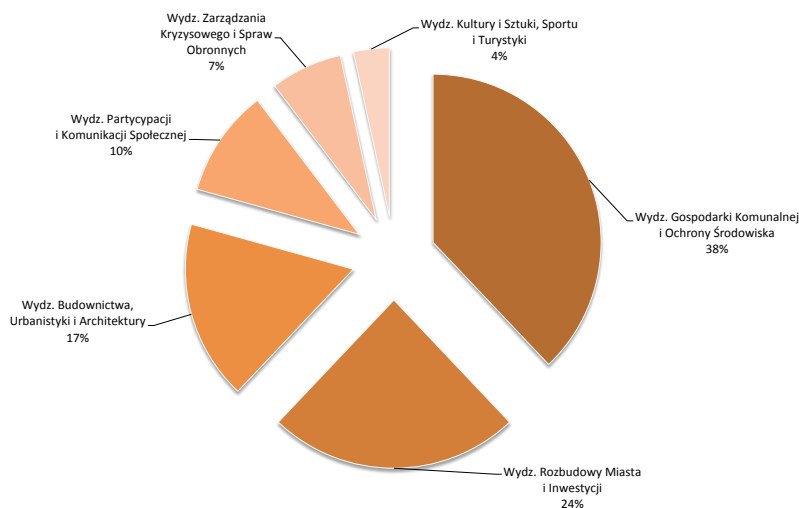
Rysunek 6. Częstotliwość wskazań (w %) przez uczestników warsztatów poszczególnych sektorów niezbędnych dla przełamania barier społecznych zagospodarowania doliny Prosny

W przypadku problemów natury formalno-przestrzennej, podobnie jak powyżej, również wszystkie grupy interesariuszy powinny wziąć udział w ich rozwiązywaniu. Największa rola przypadnie pracownikom Urzędu Miasta (Rysunek 7 – 32%), zwłaszcza Wydziałom Gospodarki Komunalnej i Ochrony Środowiska, Rozbudowy Miasta i Inwestycji oraz Budownictwa, Urbanistyki i Architektury (Rysunek 8).

Rysunek 7. Częstotliwość wskazań (w %) przez uczestników warsztatów poszczególnych sektorów niezbędnych dla przełamania barier formalno-przestrzennych dla zagospodarowania doliny Prosny

Miasto Kalisz. Raport cząstkowy

Rysunek 8. Częstotliwość wskazań (w %) w ramach poszczególnych wydziałów Urzędu Miasta na przełamywanie barier formalno-przestrzennych

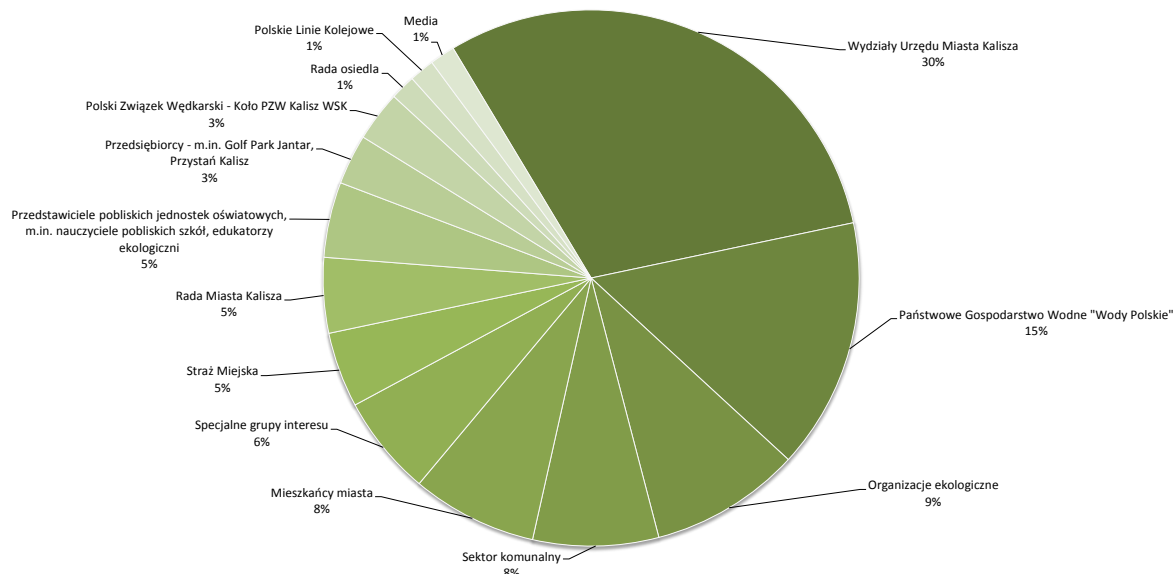
Polityka przestrzenna miasta Kalisza powinna dążyć do zachowania jego zasobów przyrodniczych i do formowania terenów zieleni w ciągły system przyrodniczy. Jest to konieczne do zachowania nie tylko różnorodności biologicznej, ale także do zapewnienia odpowiedniej jakości życia mieszkańców miast i zrównoważonego rozwoju na terenach miejskich. Zrównoważone planowanie przestrzenne powinno uwzględniać spójność miejskich ekosystemów, umożliwiającą m.in. regulowanie lokalnego klimatu i obiegu wody, tworząc siedliska życia i migracji gatunków (ciągłość funkcji ekologicznych), możliwość rekreacji i wykorzystania/tworzenia korytarzy transportowych (dla transportu niezmotoryzowanego). W skali lokalnej istotne jest, aby usługi ekosystemowe były uwzględnione w procesie planistycznym w skali dzielnicy, miasta czy obszaru funkcjonalnego, a nie tylko w wytycznych na poziomie regionalnym czy krajowym.

W polityce przestrzennej trzeba zatem pamiętać o tym, że miasto nie stanowi wyłącznie mozaiki terenów w różny sposób i w różnym stopniu zagospodarowanych, ale przede wszystkim jest środowiskiem życia jego mieszkańców. Dlatego zarządzający przestrzenią powinni mieć to na uwadze i dążyć do zaspokajania podstawowych potrzeb mieszkańców w zakresie dostępności terenów zielonych, które stwarzają możliwość obcowania z przyrodą oraz są miejscem rekreacji i wypoczynku. Zieleni miejska powinna stać się przedmiotem szczególnej troski władz samorządowych, które powinny dążyć do zapewnienia właściwych proporcji i relacji przestrzennych między terenami zieleni miejskiej a terenami zabudowanymi.

Zagospodarowanie wybranego terenu może się wiązać również z wystąpieniem problemów natury środowiskowej. Zgodnie z opinią respondentów, w celu przełamania barier środowiskowych związanych z dobrym urządzeniem i zagospodarowaniem doliny Proсны, ponownie wymagane będzie zaangażowanie większości grup interesariuszy. Największa aktywność będzie wymagana ze strony poszczególnych wydziałów Urzędu Miasta (30%), w tym: Wydziałów Gospodarki Komunalnej i Ochrony Środowiska oraz Rozbudowy Miasta i Inwestycji, a także pracowników Państwowego Gospodarstwa Wodnego (15%) – Rysunek 9.

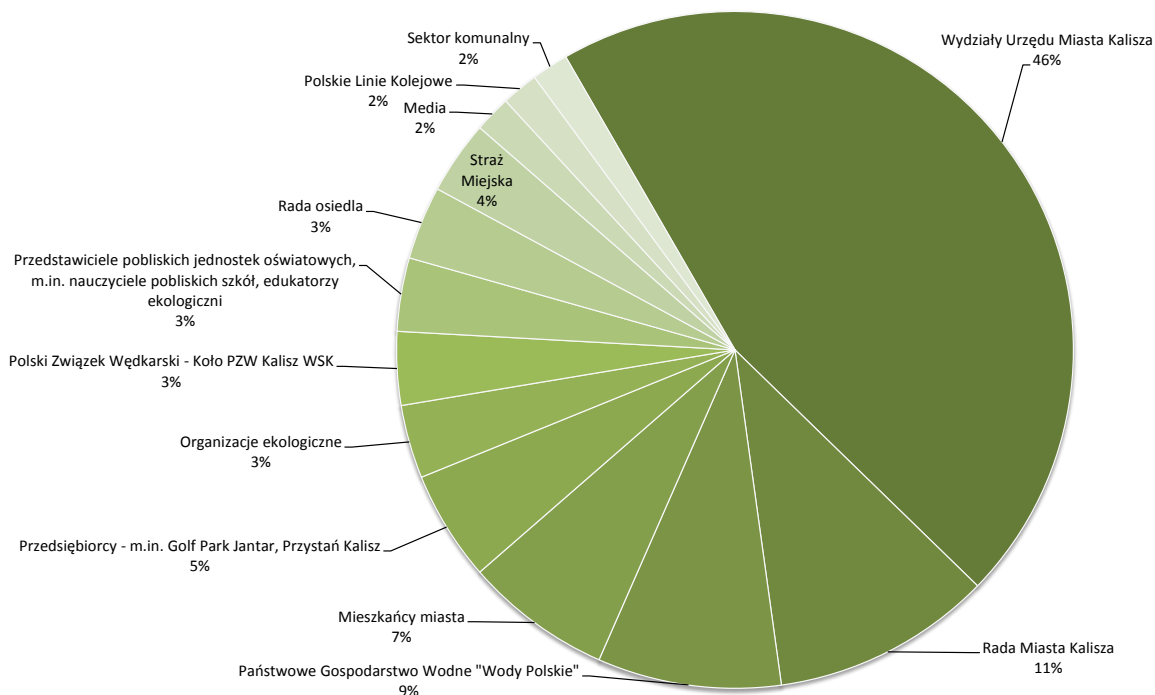
Działanie 4. Drugi etap integracji grupy docelowej – wspólne wypracowanie opcji rozwiązania problemu. Przygotowanie i przeprowadzenie drugiej sesji warsztatowej

Miasto Kalisz. Raport cząstkowy

Rysunek 9. Częstotliwość wskazań (w %) przez uczestników warsztatów poszczególnych sektorów niezbędnych dla przełamania barier środowiskowych zagospodarowania terenu problemowego

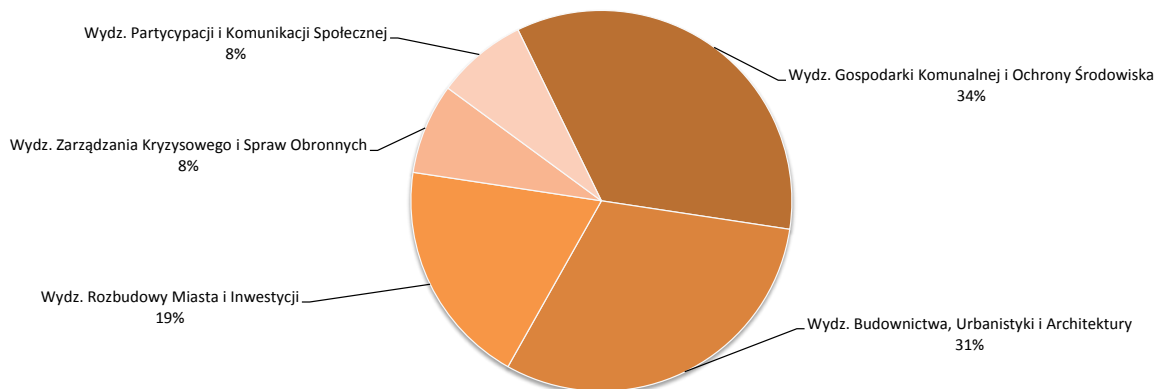
Odpowiedzi uczestników warsztatów na pytanie dotyczące sektorów niezbędnych dla przełamania barier politycznych ponownie potwierdziły, że każdy z nich będzie istotny w tym zakresie. Największa jednak rola przypadnie pracownikom wydziałów Urzędu Miasta (46%) i Radzie Miasta (11%) – Rysunek 10. W przypadku Urzędu Miasta będą to wydziały: Gospodarki Komunalnej i Ochrony Środowiska; Budownictwa, Urbanistyki i Architektury oraz Rozbudowy Miasta i Inwestycji (Rysunek 11).

Rysunek 10. Częstotliwość wskazań (w %) przez uczestników warsztatów poszczególnych sektorów niezbędnych dla przełamania barier politycznych zagospodarowania terenu problemowego

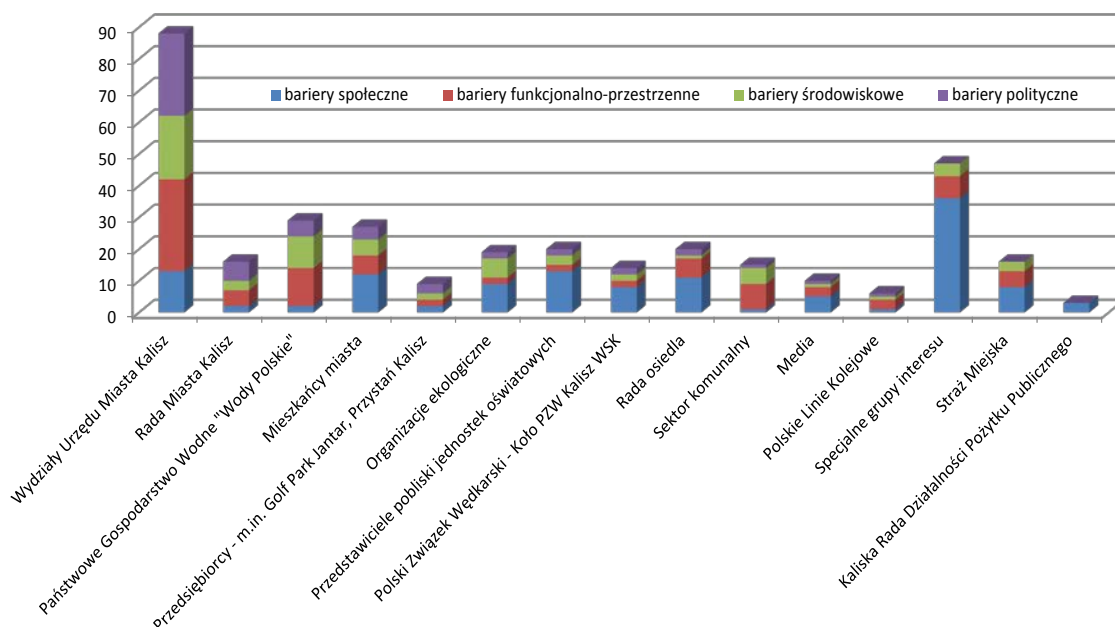
Działanie 4. Drugi etap integracji grupy docelowej – wspólne wypracowanie opcji rozwiązania problemu. Przygotowanie i przeprowadzenie drugiej sesji warsztatowej

Miasto Kalisz. Raport cząstkowy

Rysunek 11. Częstotliwość wskazań (w %) w ramach poszczególnych wydziałów Urzędu Miasta na przełamywanie barier politycznych

Przeprowadzone badania wskazały, że w przypadku miasta Kalisza wszystkie sektory powinny uczestniczyć w rozwiązywaniu potencjalnych problemów i przełamywaniu potencjalnych wymienionych barier. Niemniej najaktywniej w działaniach tych powinny uczestniczyć: Wydziały Urzędu Miasta, specjalne grupy interesu, Państwowe Gospodarstwo Wodne, mieszkańcy miasta oraz Rady osiedla (Rajsko i Rypinek). W rozwiązywaniu barier społecznych najbardziej pomocne będą specjalne grupy interesu, pracownicy Urzędu Miasta, przedstawiciele pobliskich jednostek oświatowych, a także mieszkańcy Miasta i Rada osiedla. Inicjatywę w rozwiązywaniu barier funkcjonalno-przestrzennych i środowiskowych powinni przejść władze miasta przy współudziale Państwowego Gospodarstwa Wodnego, natomiast w kwestiach politycznych – pracownicy Urzędu Miasta. W sposób graficzny „predyspozycje” do rozwiązywania poszczególnych problemów w ramach barier społecznych, funkcjonalno-przestrzennych, środowiskowych oraz politycznych przedstawiono na Rysunku 12.

Rysunek 12. Częstotliwość wskazań (w %) w ramach poszczególnych sektorów na przełamywanie barier społecznych, funkcjonalno-przestrzennych, środowiskowych i politycznych

Działanie 4. Drugi etap integracji grupy docelowej – wspólne wypracowanie opcji rozwiązania problemu. Przygotowanie i przeprowadzenie drugiej sesji warsztatowej

Miasto Kalisz. Raport cząstkowy

Wśród wskazywanych sposobów przełamania barier istotne znaczenie będą miały działania w zakresie:

- kształtowania świadomości ekologicznej użytkowników:

Wskazanim grupom powinno zależeć na prawidłowym utrzymaniu terenów zielonych w mieście. Przede wszystkim trzeba zacząć od prawidłowej edukacji najmłodszych, którzy swoją wiedzę podzielą się i „zarażą” rodziców i całe rodziny (fragment Ankiety).

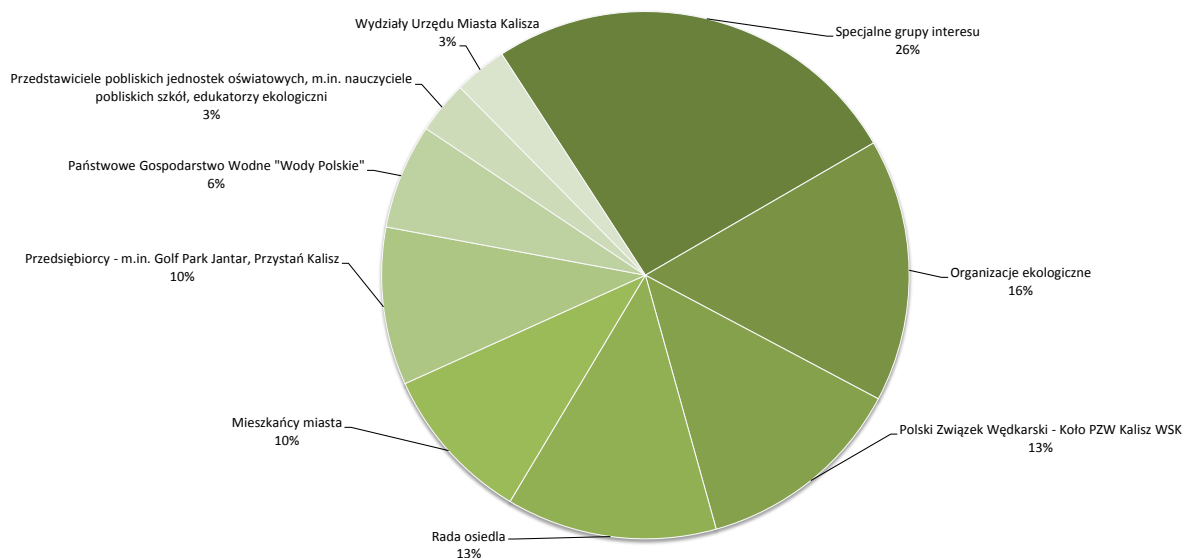
- integracji społecznej i realizacji spotkań w celach edukacyjno-informacyjnych podkreślających kwestie ochrony przyrody (działania na rzecz jej poszanowania) oraz przybliżających stan flory i fauny na analizowanym obszarze, głównie z mieszkańcami (osiedli Rajsków i Stare Miasto), specjalnymi grupami interesu (tzw. wodniacy),
- ochrony istniejących zasobów przyrodniczych:

Udział przedsiębiorców jest istotny na tyle, żeby nie naruszali tych terenów, np. powstrzymali nielegalny rozwój pola golfowego na siedliska kserotermiczne obszaru 1 (fragment Ankiety).

- utrzymania docelowego zagospodarowania terenów zielonych,
- zapewnienia bezpieczeństwa przez dozór służb porządkowych.

Identyfikacja środowisk o przeciwstawnych interesach

Uczestnicy warsztatów zostali również poproszeni o wskazanie potencjalnych sektorów, które mogłyby mieć przeciwstawne interesy w kontekście wyznaczonego celu. Sektorami, grupami interesariuszy, wśród których mógłby pojawić się problem dotyczący zagospodarowania wybranego obszaru, były m.in. specjalne grupy interesu (26%), organizacje ekologiczne (16%), Polski Związek Wędkarski (13%), Rady osiedla (13%), mieszkańcy (10%) oraz przedsiębiorcy (10%). Częstotliwość wskazań poszczególnych sektorów pokazuje Rysunek 13.

Rysunek 13. Częstotliwość wskazań sektorów, które mają pozornie przeciwstawne interesy w kontekście wyznaczonego celu

Jak wynika z wyjaśnień udzielanych przez uczestników warsztatów istnieje obawa, że każda specjalna grupa interesu (spacerowicze, rowerzyści, wędkarze, właściciele ogródków działkowych) będzie miała odmienną wizję zagospodarowania tego terenu, co mogłoby przyczynić się do powstania sporów:

Mieszkańcy miasta, specjalne grupy interesów – każda osoba będzie miała inne oczekiwania co do przeznaczenia terenu (fragment Ankiety).

Przypuszczano również, że organizacje ekologiczne funkcjonujące na tym terenie, będą dążyły do zachowania analizowanego obszaru w niezmiennym stanie i kształcie. Wprowadzenie jakiegokolwiek zmiany wiązałoby się z obawą przed napływem zbyt dużej liczby osób ingerujących, czyli odwiedzających ten teren. Natomiast organizacjom ekologicznym zależy na tym, aby obszar ten pozostał dziki i trudno dostępny, gdyż jak się spodziewają uchroni to występującą tam faunę i florę przed jej zniszczeniem czy wyginięciem.

Przypuszcza się, że Polski Związek Wędkarski nie będzie skłonny do wprowadzenia zmian sposobu zagospodarowania wytypowanego obszaru, m.in. zwiększonej liczby osób odwiedzających ten teren, spacerowiczów, turystów. Ze względu na specyfikę prowadzonej działalności koncentrującej się m.in. na umożliwieniu wędkarzom połowu ryb, będzie on dążył do zapewniania na tym terenie niezmaconej ciszy. Ponadto można się również spodziewać, że ze względu na ograniczone akweny wodne, jakie zostały udostępnione wędkarzom, Polski Związek Wędkarski będzie przeciwny podejmowaniu jakichkolwiek działań na tym obszarze.

Uczestnicy warsztatów sugerowali również, że przedstawiciele Rady Osiedla Rajska mogą nie być skłonni do podejmowania inicjatyw na tym terenie, gdyż mogłoby to ograniczyć możliwości organizowania imprez dla okolicznych mieszkańców.

Ze strony mieszkańców przewiduje się oponowanie przeciw wprowadzeniu zmian, gdyż mogą się one przyczynić do zwielokrotnienia aktywności (np. osób, firm prowadzących działalność gospodarczą) na obszarze przylegającym do miejsca ich zamieszkania. Przewiduje się, że może to w przyszłości stać się przyczyną zwiększenia ruchu w tej okolicy, a także spowodować wzrost poziomu hałasu i zwiększyć ilość wytwarzanych i porzucanych śmieci.

Pojawiły się również głosy, że w interesie przedsiębiorców prowadzących działalność w dolinie Proсны (wśród nich wymieniono Golf Park Jantar) nie będzie leżała kwestia zagospodarowania terenu przylegającego do obszaru ich działalności (pola golfowego). Niemniej jest to opinia uczestników warsztatów, a nie jednoznaczne stanowisko osób odpowiedzialnych za funkcjonowanie Golf Park Jantar.

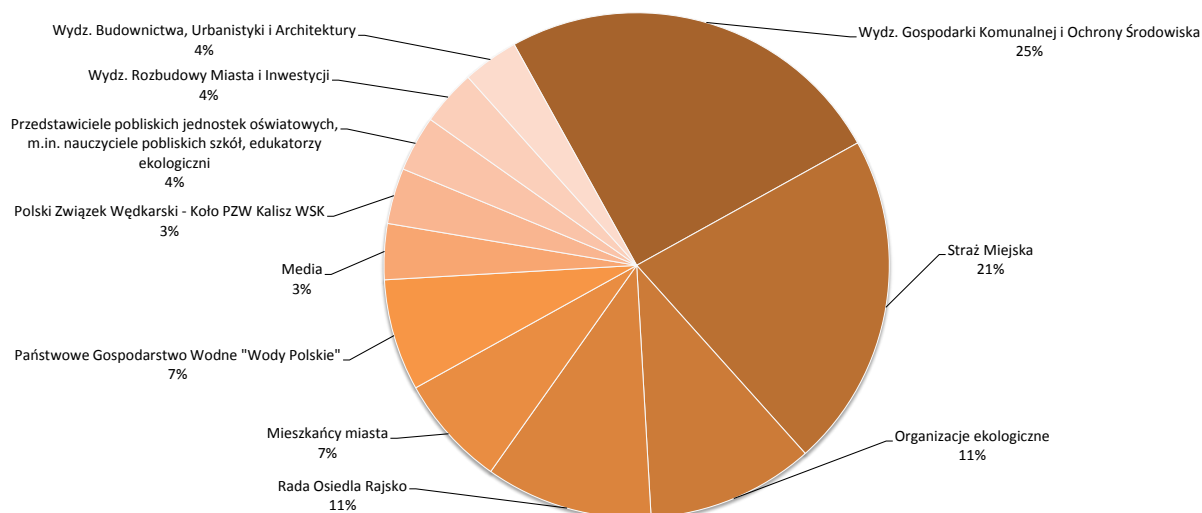
Sporadycznie podnoszone były również głosy w kwestii utrzymywania czystości wód i koryta rzeki w stanie, jaki jest wymagany przez polskie prawo. Wskazywano, że zagospodarowanie tego terenu może się wiązać z zanieczyszczeniem wód i ze zniszczeniem roślinności przy rzece. Aby temu zapobiec Państwowe Gospodarstwo Wodne „Wody Polskie” może przeciwstawiać się działaniom, pośrednio lub bezpośrednio, do tego zmierzającym.

Oczekiwania mieszkańców, a co za tym idzie sytuowanie wzdłuż rzeki elementów infrastruktury technicznej wiąże się z szeregiem pozwoleń i odstępstw od zakazów określonych w ustawie Prawo wodne (fragment Ankiety).

Identyfikacja środowisk o podobnych interesach

W kolejnym pytaniu uczestnicy spotkania zostali poproszeni o wskazanie środowisk/instytucji, z którymi chętnie by współpracowali w zakresie zagospodarowania i utrzymania analizowanego terenu, aby osiągnąć założony cel. Wśród nich wymieniano najczęściej:

- Wydział Gospodarki Komunalnej i Ochrony Środowiska Urzędu Miasta Kalisza,
- Straż Miejską,
- organizacje ekologiczne,
- Radę Osiedla Rajsco,
- mieszkańców miasta,
- Państwowe Gospodarstwo Wodne „Wody Polskie” (Rysunek 14).

Rysunek 14. Podmioty, z którymi można podjąć współpracę w kwestii zagospodarowania i utrzymania analizowanego terenu (doliny Prosnicy)

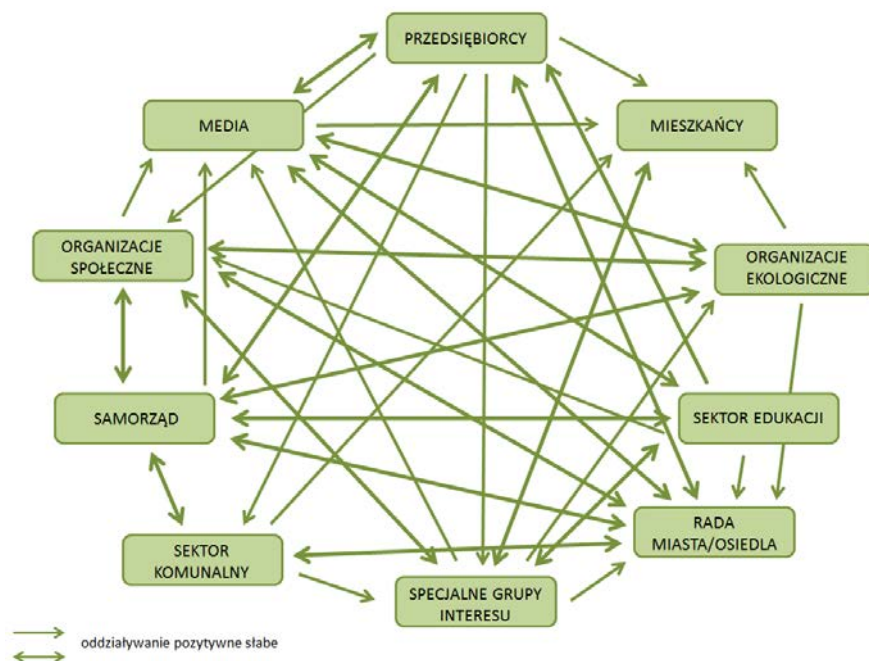
Uczestnicy warsztatów w sposób szczególny podkreślali rolę Wydziału Gospodarki Komunalnej i Ochrony Środowiska oraz Polskiego Związku Wędkarskiego w zakresie zagospodarowania analizowanego terenu. W przypadku Wydziału Gospodarki Komunalnej i Ochrony Środowiska wskazywali oni na konieczność powierzenia pracownikom tego wydziału zadań związanych z dbałością o utrzymanie czystości (w dolinie Prosnicy i wokół niej), a także trzymania pieczy nad infrastrukturą zagospodarowywanego terenu. W przypadku Polskiego Związku Wędkarskiego proponowano, aby powierzyć mu prace związane z prawidłową organizacją miejsc do wędkowania, a także z zagwarantowaniem należytej ochrony środowiska podczas prowadzonych zawodów.

Akcentowana była również rola:

- mediów zarówno w kontekście promocji terenu, jak i nagłaśniania wydarzeń dla piętnowania negatywnych zachowań i działań,
- jednostek edukacyjnych i organizacji pozarządowych dla realizacji różnorodnych akcji ekologicznych,
- rad osiedla/aktywistów dla informowania odpowiednich służb o niepokojących sytuacjach,
- Przystani Kalisz dla aktywizacji i kreacji wydarzeń na rzece Prośnie.

2.2.2. Druga część – sporządzenie mapy siły powiązań międzysektorowych /interdyscyplinarnych kluczowych dla gospodarowania terenem przyrodniczym – dolina Proсны

Na podstawie analizy macierzy powiązań międzysektorowych zidentyfikowano kluczowe powiązania między grupami interesariuszy. Przeprowadzona analiza siły powiązań międzysektorowych/interdyscyplinarnych kluczowych dla gospodarowania terenem doliny Proсны wskazuje, że wszystkie uwzględnione w badaniu grupy są ze sobą powiązane. Powiązania te charakteryzują się cechą (pozytywna, negatywna) i mocą (mocne, słabe). Powiązań pozytywnych jest zdecydowanie więcej niż negatywnych. Pozytywne relacje zachodzące między poszczególnymi grupami/sektorami przedstawia Rysunek 15.

Rysunek 15. Zidentyfikowane pozytywne słabe powiązania międzysektorowe kluczowe dla gospodarowania terenem doliny Proсны

Objaśnienia: grot strzałki oznacza kierunek oddziaływania

W opinii uczestników warsztatów podmiotami, które wyróżniają się pozytywnym nastawieniem do wygenerowania i wdrożenia działań związanych z zagospodarowaniem obszaru w dolinie Proсны, są:

- samorząd,
- Rada Miasta/Osiedla,

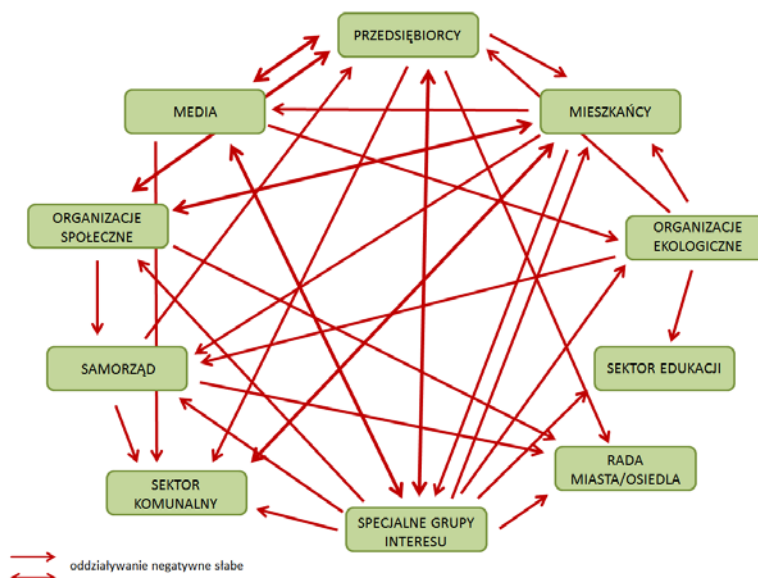
Działanie 4. Drugi etap integracji grupy docelowej – wspólne wypracowanie opcji rozwiązania problemu. Przygotowanie i przeprowadzenie drugiej sesji warsztatowej

Miasto Kalisz. Raport cząstkowy

- specjalne grupy interesu,
- organizacje społeczne.

Podmiotom tym respondenci przyporządkowali największą liczbę oddziaływań pozytywnych zarówno jedno-, jak i dwukierunkowych.

Słabych powiązań negatywnych jest znacznie mniej (Rysunek 16).

Rysunek 16. Zidentyfikowane negatywne słabe powiązania międzysektorowe kluczowe dla gospodarowania terenem doliny Prosną

Objaśnienia: grot strzałki oznacza kierunek oddziaływania

Niemniej podmiotami, które w opinii uczestników warsztatów, w negatywnym stopniu mogą oddziaływać na inne podmioty/sektory, są:

- specjalne grupy interesu,
- przedsiębiorcy,
- mieszkańcy (Rysunek 16).

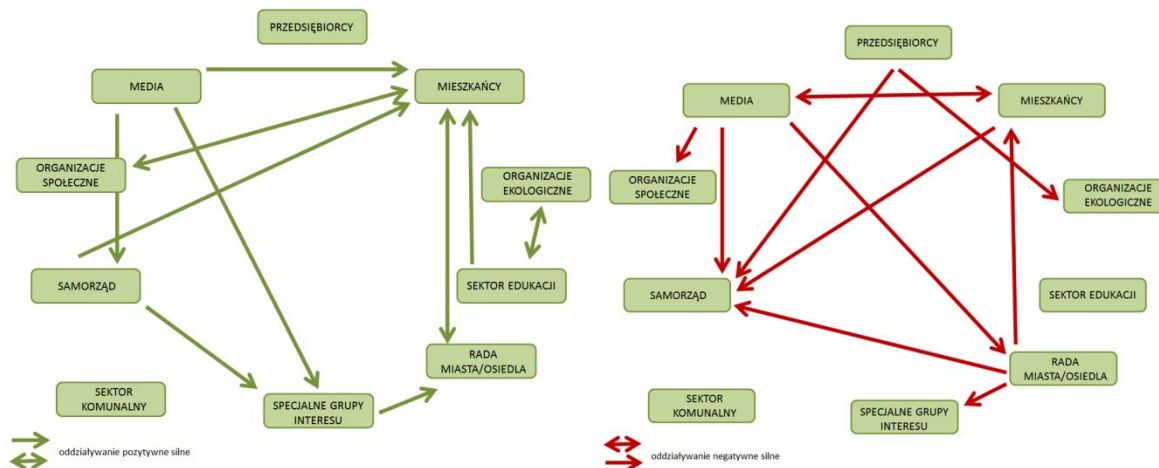
Zauważyć należy, że zarówno w przypadku słabych oddziaływań pozytywnych, jak i negatywnych pojawiła się tzw. specjalna grupa interesu, którą w przypadku analizowanego obszaru problemowego tworzą spacerowicze, rowerzyści, wędkarze, właściciele ogródków działkowych. Oznacza to, że na grupie tych podmiotów powinna zostać skoncentrowana szczególna uwaga, gdyż mogą one przyczynić się do szybkiego i sprawnego zagospodarowania analizowanego obszaru, albo wręcz przeciwnie – skutecznie wpłynąć na wygenerowanie potencjalnych sporów, konfliktów.

Między wskazanymi sektorami zachodzą słabe, ale i również silne relacje (pozytywne i negatywne). Podobnie jak poprzednio silnych oddziaływań pozytywnych jest zdecydowanie więcej niż negatywnych¹ (Rysunek 17).

¹ Należy zwrócić uwagę na oddziaływania zwrotne, których jest więcej w przypadku powiązań pozytywnych niż negatywnych.

Działanie 4. Drugi etap integracji grupy docelowej – wspólne wypracowanie opcji rozwiązania problemu. Przygotowanie i przeprowadzenie drugiej sesji warsztatowej

Miasto Kalisz. Raport cząstkowy

Rysunek 17. Zidentyfikowane silne pozytywne i negatywne powiązania międzysektorowe kluczowe dla gospodarowania terenem doliny Prosnys

Objaśnienia: grot strzałki oznacza kierunek oddziaływania

Nałożenie na siebie poszczególnych silnych powiązań wskazuje, że w ramach wytypowanych sektorów występują silne pozytywne oddziaływania zwrotne między:

- organizacjami społecznymi a mieszkańcami,
- mieszkańcami a Radą Miasta/Osiedla,
- organizacjami ekologicznymi a sektorem edukacji.

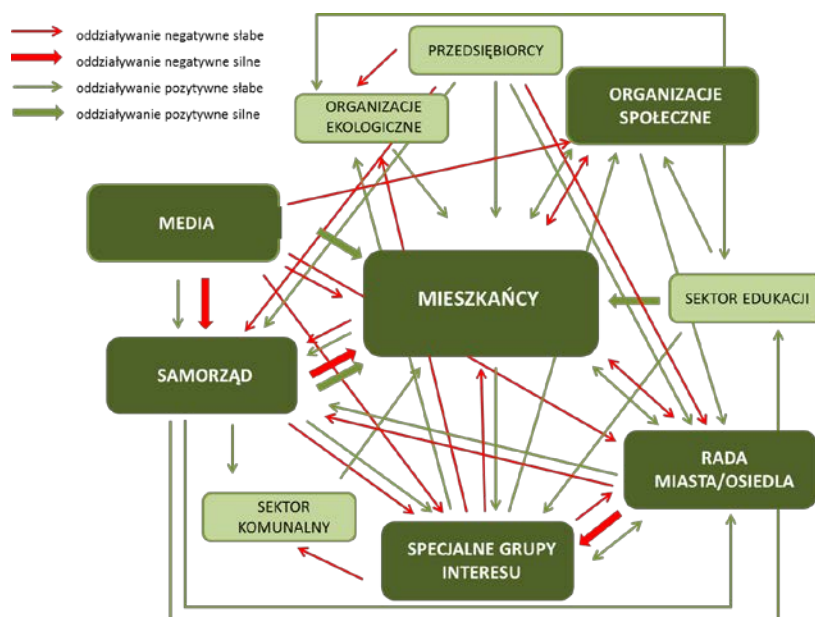
Oznacza to, że w opinii uczestników warsztatów wymienione powyżej grupy/sektory powinny ze sobą współpracować w bardzo ścisły sposób, aby wygenerować najbardziej optymalną koncepcję zagospodarowania analizowanego terenu.

Analiza silnych powiązań negatywnych pokazuje, że grupą wobec której istnieją obawy, że będzie w największym stopniu negatywnie oddziaływała podczas realizacji działań związanych z zagospodarowaniem obszaru problemowego, będą media. Sektor ten może utrudniać współpracę między organizacjami społecznymi, samorządem, Radą Miasta/Osiedla oraz mieszkańcami analizowanego obszaru. Drugą grupą, która postrzegana jest negatywnie to Rada Miasta/Osiedla. Uczestnicy warsztatów obawiają się, że będzie ona źle wpływała na relacje z samorządem i mieszkańcami.

Jak wynika z przeprowadzonych badań mieszkańcy są podmiotem, wokół którego koncentruje się największa liczba silnych oddziaływań zarówno o charakterze pozytywnym, jak i negatywnym (Rysunek 18).

Działanie 4. Drugi etap integracji grupy docelowej – wspólne wypracowanie opcji rozwiązania problemu. Przygotowanie i przeprowadzenie drugiej sesji warsztatowej

Miasto Kalisz. Raport cząstkowy

Rysunek 18. Zidentyfikowane silne (negatywne i pozytywne) powiązania międzysektorowe kluczowe dla gospodarowania terenem doliny Proсны

Objaśnienia: grot strzałki oznacza kierunek oddziaływania

Na podkreślenie zasługuje fakt, że w ramach silnych powiązań pozytywnych nie wskazano sektora komunalnego i przedsiębiorców. Natomiast w przypadku silnych powiązań negatywnych wyłączone zostały sektory edukacji i komunalny.

2.2.3. Podsumowanie

W wyniku przeprowadzonych badań zauważono, że grupami interesariuszy/sektorami, które mają podobne interesy w kontekście zagospodarowania wyznaczonego terenu położonego wzdłuż rzeki Proсны, są specjalne grupy interesu, które tworzą spacerowicze, rowerzyści, wędkarze, właściciele ogródków działkowych oraz Urząd Miasta Kalisza.

W związku z propozycją wprowadzenia zmian na analizowanym obszarze można się spodziewać problemów natury społecznej, formalno-przestrzennej, środowiskowej i przestrzennej. Jak wskazują uczestnicy warsztatów, w ich rozwiązaniu mogą okazać się pomocne wszystkie zidentyfikowane grupy/sektory (Rysunek 12). Największy potencjał w rozwiązywaniu problemów społecznych tkwi w przedstawicielach tzw. specjalnych grup interesu, pobliskich jednostek oświatowych, pracownikach Urzędu Miasta, a także w mieszkańcach. Natomiast rozwiązaniem ewentualnych problemów funkcjonalno-przestrzennych oraz środowiskowych i politycznych, zdaniem respondentów, powinni zająć się głównie przedstawiciele Urzędu Miasta.

Możliwość udziału różnych grup zawodowych w prowadzonych przez instytucje publiczne procesach decyzyjnych, rzetelne rozpoznanie powiązań między zidentyfikowanymi grupami zainteresowanych, zapewnia realny i sprawczy wpływ interesariuszy na politykę społeczną, co w efekcie motywuje do większej aktywności w sferze publicznej i kierowania się wspólnym dobrem. Wartością dodaną takiej współpracy jest umacnianie relacji między władzą a obywatelami, budowanie silnej tożsamości i integracji wspólnot lokalnych. Stąd też

należy dołożyć wszelkich starań, aby w rozwiązanie kwestii zagospodarowania terenów wzdłuż rzeki Proсны zostały zaangażowane wszystkie podmioty, których interesy są zbieżne z tworzonymi planami Tabela 3).

Tabela 3. Identyfikacja środowisk w przełamywaniu barier

Bariery polityczne R	Bariery funkcjonalno- przestrzenne F-P	Bariery społeczne S	Bariery środowiskowe ŚR
Wydziały Urzędu Miasta Kalisza (46,0%)	Wydziały Urzędu Miasta Kalisza (32,0%)	Specjalne grupy interesu (29,0%)	Wydziały Urzędu Miasta Kalisza (30,0%)
Rada Miasta Kalisza (11,0%)	Państwowe Gospodarstwo Wodne „Wody Polskie” (13,0%)	Przedstawiciele pobliskich jednostek oświatowych, m.in. nauczyciele pobliskich szkół, edukatorzy ekologiczni (10,0%)	Państwowe Gospodarstwo Wodne „Wody Polskie” (15,0%)
Państwowe Gospodarstwo Wodne „Wody Polskie” (9,0%)	Sektor komunalny (9,0%)	Wydziały Urzędu Miasta Kalisza (10,0%)	Organizacje ekologiczne (9,0%)
Mieszkańcy miasta (7%)	Specjalne grupy interesu (8%)	Mieszkańcy miasta (9%)	Sektor komunalny (8,0%)

W ramach grup, które mogą mieć przeciwstawne interesy dotyczące zagospodarowania analizowanego terenu wskazano tzw. specjalne grupy interesu. Należy domniemywać, że stało się tak dlatego, że na grupę tą składają się: spacerowicze, rowerzyści, wędkarze, właściciele ogródków działkowych, którzy rzeczywiście mogą mieć odmienne cele w kontekście zagospodarowania obszaru problemowego w obrębie doliny rzeki Proсны. Odrębne zdania co do zagospodarowania wskazanego terenu, mogą również pojawić się po stronie organizacji ekologicznych, które będą dążyły do jak najmniejszej ingerencji w dany obszar. Innym podmiotem jest PZW. Ze względu na specyfikę prowadzonej działalności, będzie on dążył do zapewnienia na tym terenie niezmałonej ciszy. Ze strony mieszkańców, przewiduje się, że będą oni oponowali przed wprowadzeniem zmian, gdyż obawiają się zwiększenia aktywności ze strony osób, firm prowadzących działalność gospodarczą na przylegającym do miejsca ich zamieszkania obszarze, a w konsekwencji także przed podwyższeniem poziomu hałasu i przed zwiększeniem ilości wytwarzanych i porzucanych śmieci.

Na podstawie analizy macierzy powiązań międzysektorowych zidentyfikowano słabe powiązania między wytypowanymi grupami interesariuszy. Stwierdzono, że powiązań pozytywnych jest zdecydowanie więcej niż negatywnych. Uczestnicy warsztatów wskazali, że podmiotami, które wyróżniają się pozytywnym nastawieniem do wygenerowania i wdrożenia działań związanych z zagospodarowaniem doliny Proсны są:

- samorząd,
- Rada Miasta/Osiedla,
- specjalne grupy interesu,

- organizacje społeczne.

Podmiotom tym respondenci przyporządkowali największą liczbę oddziaływań pozytywnych zarówno jedno-, jak i dwukierunkowych.

Podmiotami, które w opinii uczestników warsztatów w negatywnym słabym stopniu mogą oddziaływać na inne sektory, są:

- specjalne grupy interesu,
- przedsiębiorcy,
- mieszkańcy.

Zarówno w przypadku pozytywnych, jak i negatywnych powiązań pojawiła się tzw. specjalna grupa interesu, którą tworzą spacerowicze, rowerzyści, wędkarze, właściciele ogródków działkowych. Pojawienie się tej grupy w tych dwóch przypadkach (pozytywnym i negatywnym), powinno przyczynić się do skoncentrowania szczególnej uwagi na tej grupie, gdyż może ona przyczynić się do szybkiego i sprawnego zagospodarowania obszaru problemowego, albo wręcz przeciwnie – skutecznie wpłynąć na wygenerowanie potencjalnych konfliktów.

W ramach wytypowanych sektorów występują również silne pozytywne oddziaływania zwrotne zachodzące między:

- organizacjami społecznymi a mieszkańcami,
- mieszkańcami a Radą Miasta/Osiedla,
- organizacjami ekologicznymi a sektorem edukacji.

Oznacza to, że wymienione powyżej grupy powinny ze sobą bezpośrednio współpracować w celu wygenerowania najoptymalniejszej koncepcji zagospodarowania analizowanego terenu.

Analiza silnych powiązań negatywnych wskazuje, że grupą, która może w największym stopniu negatywnie wpłynąć na realizację działań w dolinie Proсны będą media. Sektor ten może komplikować współpracę między organizacjami społecznymi, samorządem, Radą Miasta/Osiedla oraz mieszkańcami analizowanego obszaru. Drugą grupą, która odbierana jest przez respondentów w silnie negatywnym świetle, jest Rada Miasta/Osiedla. Pojawiły się obawy, że może ona utrudniać relacje z samorządem i mieszkańcami.

Z przeprowadzonych badań wynika także, że mieszkańcy są podmiotem, wokół którego koncentruje się największa liczba silnych oddziaływań zarówno o charakterze pozytywnym, jak i negatywnym. Taki stan rzeczy jest zgodny z ideą ekosystemów miejskich, która oparta jest na założeniu, że miasto jest wytworem człowieka i jest dla niego środowiskiem życia, kształtowanym przez władze samorządowe i społeczności lokalne. Stąd też zauważalna w ostatnich czasach aktywność społeczna w obszarze gospodarowania przyrodą w mieście powoduje wzmocnienie demokratycznej kontroli działania władz i służy wytworzeniu stosunków partnerstwa między mieszkańcami i władzami przy realizowaniu zadań na rzecz zrównoważonego rozwoju miasta.

3. ZASADY WSPÓŁDZIAŁANIA SEKTORÓW, DYSCYPLIN, GRUP INTERESU

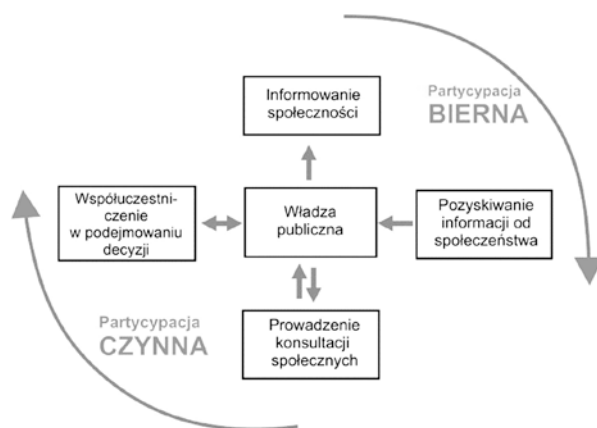
Miasto stanowi złożony, specyficzny ekosystem. Warunkiem dobrego zagospodarowania i skutecznej ochrony zasobów przyrody miasta jest współpraca podmiotów, które wykazują znaczący wpływ na przyrodę. Filarami skutecznej współpracy jest wzajemne zrozumienie, oparte na wielostronnym i dogłębnym dialogu. Niestety nierzadko zagospodarowanie przestrzeni terenów miejskich stanowi źródło wielu konfliktów interesów instytucji publicznych, sektora prywatnego oraz mieszkańców. Brak właściwie wypracowanych zasad lub też sam brak doświadczenia w tym zakresie, niedostateczna komunikacja, brak współdziałania sektorów, dyscyplin czy grup interesu, powodują, że partycypacja nie przynosi spodziewanych efektów. Klucz do sukcesu stanowi właściwie zorganizowany proces partycypacji, który pozwala na osiągnięcie porozumienia wszystkich grup interesariuszy. Kompromis zawarty między interesariuszami z korzyścią dla przyrody, powinien kończyć się wygraną każdej z zaangażowanych stron (sytuacja *win – win*), ponieważ każda strona jest beneficjentem wspólnego działania.

Istnieje wyraźne rozróżnienie poziomów włączania poszczególnych grup interesariuszy i ogółu społeczeństwa w działania związane z gospodarowaniem zasobami przyrody w mieście:

- **Informowanie** – zarządzający przyrodą w mieście (władze administracyjne) umożliwiają obywatelom dostęp do informacji o swoich działaniach lub sami aktywnie przekazują informacje.
- **Konsultowanie** – władze administracyjne nie tylko informują o proponowanych rozwiązaniach, ale także zbierają opinie na ich temat.
- **Uczestnictwo w podejmowaniu decyzji** – władze administracyjne nie tylko zbierają opinie, ale także dopuszczają obywateli do współdecydowania o ostatecznym kształcie podjętych decyzji.

Odpowiedni mix poszczególnych poziomów obejmujących informowanie, konsultowanie i współtworzenie w procesie decyzyjnym przez strony zaangażowane w proces partycypacji gwarantuje osiągnięcie różnych poziomów skuteczności i warunkuje efektywność współdziałania między poszczególnymi grupami interesariuszy zaangażowanymi w dany problem (Rysunek 19).

Prawidłowe gospodarowanie i zarządzanie terenem przyrodniczym w dolinie Prosny wymaga pokonania wielu barier i zaangażowania dużej grupy interesariuszy. Ich zaangażowanie każdorazowo uzależnione jest od możliwości formalnoprawnych i przekonania władz administracyjnych o potrzebie uzyskania określonych efektów końcowych. Im większe zaangażowanie tym większe przekonanie interesariuszy o ich istotności i wpływie na zachodzące w obrębie rzeki Prosny zmiany. Zasadnicza trudność w procesie współdecydowania o kształcie przyrody w mieście (w tym wypadku rzeki Prosny) wynika z różnych interesów poszczególnych zidentyfikowanych grup, dlatego też w pokonywaniu ich niezbędna jest współpraca wszystkich.

Rysunek 19. Formy partycypacji publicznej w procesie podejmowania decyzji

Źródło: Wójcik M., Pojęcie, istota i formy partycypacji społecznej w procesie planowania przestrzennego, *Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna*, Nr 24, 2013

3.1. Dobre przykłady współdziałania w wybranych miastach Polski

W ramach przygotowania do warsztatów została opracowana prezentacja modeli zarządzania terenami zielonymi i cennymi przyrodniczo w polskich miastach. Prezentacja została oparta na pracy „Zarządzanie oraz ochrona zieleni w polskich miastach” K. Biejat² z Fundacji Sendzimir³ oraz raporcie Najwyższej Izby Kontroli „Zarządzanie zielenią miejską”⁴.

W ramach modeli zarządzania zielenią w strukturze urzędu miasta przedstawione zostały przykłady z Jaworzna, Krakowa, Łodzi, Wrocławia i Warszawy.

Jaworzno

Kluczowymi instytucjami zarządzającymi przyrodą miasta są: Miejski Zarząd Nieruchomości Komunalnych (MZNK) obejmujący Dział Zieleni Miejskiej i stanowisko Ogrodnika Miejskiego oraz Miejski Zarząd Dróg i Mostów (MZDiM). Instytucjami utrzymującymi zielenią osiedlową czy przyszpitalną są administratorzy terenów.

Kraków

Zarząd Zieleni Miejskiej (ZZM) zarządza terenami zieleni urządzonej, tj. parkami, skwerami, zieleńcami, zielenią w pasach drogowych oraz lasami gminnymi, jak i zielenią nieurządzoną na terenach miejskich, tj. m.in. uroczyskami i użytkami ekologicznymi. Terenami cmentarzy zajmuje się Zarząd Cmentarzy Komunalnych. W przypadku terenów wpisanych do rejestru zabytków Miejski Konserwator wydaje zgodę lub opiniuje wnioski związane z usuwaniem drzew, natomiast fizycznie prace prowadzi ZZM. Przy inwestycjach powstających z ramienia ZDKM i Wydziału Inwestycji, powstające tereny zieleni przechodzą po okresie gwarancji pod zarządzanie ZZM.

² https://uslugiekosystemow.pl/wp-content/uploads/2017/09/Raport_Zarzadzenie_Zielenia.pdf, dostęp: październik 2018

³ <http://www.sendzimir.org.pl>

⁴ <https://www.nik.gov.pl/plik/id,15885,vp,18401.pdf>

Miasto Kalisz. Raport cząstkowy

Krakowski Zespół Zadaniowy ds. Ochrony Zieleni opracowuje standardy w zakresie usuwania drzew i nasadzeń kompensacyjnych, mających na celu zmniejszenie do minimum uznaniowości decyzji o ich usuwaniu. Standardy będą określać wymogi dotyczące nasadzeń kompensacyjnych (mają zostać uchwalone decyzją Prezydenta Miasta). Mają być one dostępne dla wszystkich inwestorów tak, aby rekomendacje i wymogi mogli uwzględniać w projektach inwestycyjnych. W skład tego zespołu wchodzi pracownicy Wydziału Kształtowania Środowiska, Miejski Architekt Krajobrazu, Główny Architekt Miasta, Miejski Konserwator Zabytków oraz przedstawiciele organizacji pozarządowych. W Krakowie istniała również Rada Programowa ds. Zieleni, w której zasiadali przedstawiciele naukowców. Zadaniem Rady było m.in. konsultowanie „Kierunków Rozwoju i Zarządzania Terenami Zielonymi”.

Łódź

Tereny zieleni urządzonej, cmentarze i gospodarka drzewostanem na terenach niezabudowanych leżą w gestii Zarządu Zieleni Miejskiej (ZZM). Utrzymanie zieleni na terenach niezabudowanych należy do Wydziału Gospodarki Komunalnej. Nowe tereny zieleni, powstające w ramach inwestycji miejskich, są tworzone przez Zarząd Inwestycji Miejskich.

W mieście pracuje zespół złożony z pracowników Zarządu Inwestycji Miejskich (ZIM). Działania tego zespołu koncentrują się na zmianie nastawienia i myślenia oraz zapoznawaniu gestorów (architektów, projektantów, deweloperów itd.) z możliwością wprowadzenia nowych rozwiązań i technologii do procesów inwestycyjnych. Rozwiązania te powinny uwzględniać zieleń istniejącą i zachowywać ją. Wykonawcy powinni wkomponowywać projekty w zieleń istniejącą, unowocześniać m.in. sieci, umożliwiając wprowadzenie nasadzeń w miejscach, w których wcześniej wydawało się to niemożliwe. Przy każdej inwestycji miejskiej pracownicy ZIM prowadzą dialog z projektantami i wykonawcami, którego rezultatem jest przystosowanie planu inwestycji do istniejącej na danym terenie zieleni, którą należy zachować (decyzją o zakazie usunięcia), lub którą należy stworzyć (w ramach nasadzeń kompensacyjnych lub/i założeń wynikających z MPZP i WZ).

Wrocław

Mocno rozbudowana struktura zarządcza opiera się na Zarządzie Zieleni Miejskiej (ZZM), który utrzymuje zieleń urządzoną oraz lasy i grunty rolne na terenach gminnych, jak również tereny zieleni przyulicznej. Cmentarze objęte są nadzorem Zarządu Cmentarzy Komunalnych, natomiast Zarząd Inwestycji Miejskich (ZIM) realizuje inwestycje, głównie obiekty kubaturowe.

Dodatkową jednostką jest Departament Zrównoważonego Rozwoju, który nadzoruje ZZM oraz samodzielne stanowisko ds. zieleni – Ogrodniczki Miejskiej, której zadaniem jest koordynowanie wszystkich jednostek zajmujących się zielenią miejską.

Warszawa

Zielonią urządzoną (tereny parków, skwerów, zieleńców) zarządza Wydział Ochrony Środowiska odrębny dla każdej dzielnicy. Do kompetencji dzielnic należy również utrzymanie zieleni przyulicznej. Wyjątek stanowi zieleń wzdłuż ulic, po których porusza się komunikacja miejska, której utrzymaniem zajmuje się Zarząd Dróg Miejskich. Cmentarze zarządzane są przez Zarząd Cmentarzy Komunalnych. Terenami przejętymi od Zarządu Oczyszczania Miasta oraz terenami nadwiślańskimi opiekuje się Zarząd Zieleni m.st. Warszawy.

Kolejnym z omawianych tematów był sposób angażowania społeczności lokalnej i mieszkańców miasta do procesu zarządzania zielenią.

Przedstawione zostały akcje prowadzone na terenie Krakowa i Łodzi, mające na celu angażowanie ludzi w ten proces. Omówiono następujące kampanie społeczne:

Jako narzędzie do lepszego zarządzania zielenią i zintegrowania jej z zarządzaniem przestrzenią miasta przedstawiony został brytyjski standard **Accessible Nature Greenspace (ANGST+)** oraz jego główne założenia⁵:

- Nikt nie może mieszkać w odległości większej niż 300 m od najbliższej naturalnej przestrzeni zielonej o powierzchni co najmniej 2 ha.
- Na każdy 1000 mieszkańców przypada co najmniej 2 ha naturalnej przestrzeni zielonej.
- Każdy mieszkaniec ma zapewniony dostęp do przynajmniej jednej przestrzeni zielonej o wielkości co najmniej:
 - 20 ha – w odległości mniejszej niż 2 km od domu,
 - 100 ha – w odległości mniejszej niż 5 km od domu,
 - 500 ha – w odległości mniejszej niż 10 km od domu.
- Sąsiadujące przestrzenie zielone są połączone.
- Decyzje o priorytetach i zakresie użytkowania zapadają w skali lokalnej, w oparciu o oczekiwania interesariuszy.

⁵ "Nature Nearby" Accessible Natural Greenspace Guidance, Natural England 2010 (publikacja dostępna: www.naturalengland.org.uk/publications)

3.2. Zasady współdziałania sektorów i grup interesu dla zarządzania przyrodą i zagospodarowania terenu nad Prosną

Prawidłowe gospodarowanie i zarządzanie rozpatrywanym fragmentem wzdłuż rzeki Prosną w Kaliszu wymaga pokonania wielu barier. Zidentyfikowane na poprzednich warsztatach grupy barier przenikają się wzajemnie, dlatego też w pokonywaniu ich niezbędna jest współpraca wszystkich wskazanych grup interesu. Niezwykle istotną rolę w przełamywaniu barier ma Urząd Miasta w Kaliszu. W zależności od rodzaju barier (formalnoprawne, przestrzenne, społeczne, infrastrukturalne), różne wydziały/referaty powinny przejmować wiodącą rolę. Należy zauważyć, że dla skutecznego przełamania barier, ale także dla skutecznej realizacji procesu partycypacji, niezbędna jest jasna struktura kompetencji i podziału obowiązków, określająca miejsce i rolę każdego uczestnika zaangażowanego w proces. Tylko czytelny podział pozwoli na szybkie podejmowanie decyzji odpowiadających na realne zapotrzebowanie. Szczególnie istotne z punktu widzenia podziału ról jest uporządkowanie i przypisanie decyzyjności w obrębie Urzędu Miasta (zarówno w zakresie ogólnego zakresu obowiązków poszczególnych wydziałów, jak i szczegółowego podziału prac dla realizacji konkretnych, uzgodnionych działań w obrębie rzeki Prosną). Kolejnym istotnym zagadnieniem jest uporządkowanie relacji z interesariuszami – instytucjami i mieszkańcami. Szczególnie jest to istotne dla przełamywania barier formalnoprawnych (kluczowe znaczenie ma Państwowe Gospodarstwo Wodne „Wody Polskie”).

Prawidłowo i efektywnie prowadzony proces partycypacyjny zarządzania przyrodą w mieście i skuteczność przełamywania zdiagnozowanych barier, zależą także od stopnia integracji różnych grup interesariuszy. Wspólne podejmowanie decyzji, które dotyczą sposobu gospodarowania i zarządzania przyrodą w mieście, a także współdziałanie władz samorządowych, kluczowych grup zawodowych i interesariuszy społecznych podczas realizacji różnych inicjatyw związanych z przedmiotowym terenem, ma większą skuteczność niż samodzielne działania podejmowane przez poszczególne środowiska. Budowa zaangażowania jest procesem, który wymaga uwzględniania interesu wielu grup, co z kolei wymaga wypracowania zasad współdziałania poszczególnych sektorów, dyscyplin czy grup interesu.

Według zasad uczestnictwa w procesie partycypacji stworzonych przez Mac Naira⁶ (1976) za idealną sytuację uważa się taki stan, w którym przy maksymalnie wysokim stopniu zaangażowania uczestników procesu partycypacji występuje najwyższy stopień zgodności ich celów. Stan ten według autora określany jest jako autokoordynacja.

Stopień zgodności celów uczestników	Wysoki	Współpraca (współdziałanie, kooperacja pozytywna)	Wymiana	Autokoordynacja
	Średni	Indukcja	Negocjacje	Konflikt

⁶ Wrona S., Metody uczestnictwa w projektowaniu w architekturze i urbanistyce. Wydawnictwa Politechniki Warszawskiej, 1980

	Niski	Obojętność	Współzawodnictwo	Walka, arbitraż (kooperacja negatywna, rywalizacja)
		Niski	Średni	Wysoki
		Stożek zaangażowania uczestników		

Rysunek 20. Zasady uczestnictwa w procesie partycypacji według Mac Naira

Źródło: Wójcik M., Pojęcie, istota i formy partycypacji społecznej w procesie planowania przestrzennego, *Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna*, nr 24, 2013

Niepożądana z punktu widzenia efektywności procesu partycypacji jest sytuacja doprowadzająca do obojętności w relacjach, która jest wynikiem niskiego stopnia zaangażowania i całkowitej niezgodności stron co do celu współpracy.

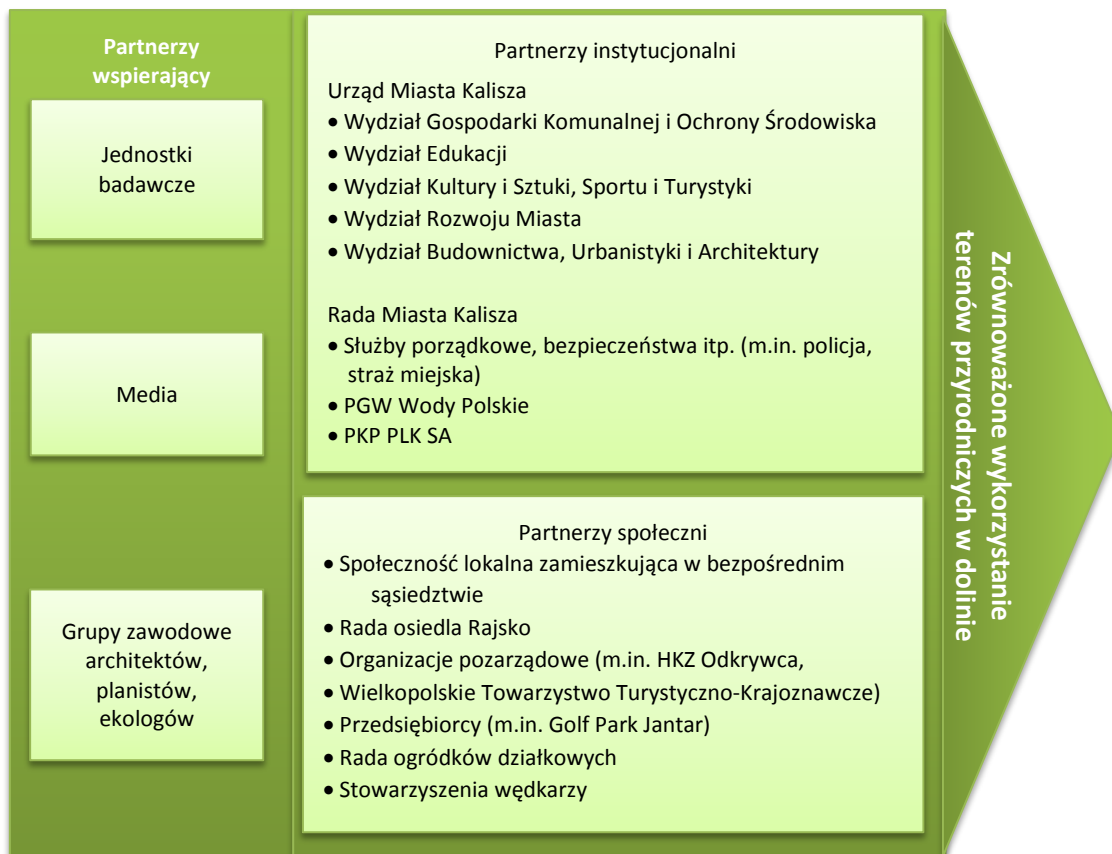
Dotychczasowe doświadczenia płynące z prac warsztatowych wskazują, że w każdej z grup interesariuszy są osoby, które stawiają kwestie środowiskowe jako uciążliwe, co niejednokrotnie hamuje podejmowanie działań. Są to jednak grupy występujące w mniejszości, bowiem zdecydowana większość uczestników dostrzega potrzebę i realność działań na rzecz zrównoważonej ochrony przyrody w mieście. W przypadku osób o negatywnym nastawieniu do zachowania zasobów przyrody w mieście sugeruje się podejmowanie działań informacyjnych i konsultacyjnych dla zapewnienia ich uczestnictwa w procesach planistycznych, natomiast w stosunku do osób aktywnie zainteresowanych kwestiami ochrony przyrody wzdłuż rzeki Prosny sugeruje się działania konsultacyjne, a w sytuacji podejmowania decyzji szczególnej wagi, włączenie ich w proces decyzyjny i uczynienie z nich „ambasadorów działań”.

Na podstawie wyników zdiagnozowanych kluczowych powiązań, co przedstawiono szerzej w rozdziale 2 (2.2. *Wyniki pracy warsztatowej*), można stwierdzić, że:

Niezwykle istotne dla skutecznej realizacji celu jest zaangażowanie mieszkańców miasta Kalisza – zagospodarowany obszar ma bowiem stanowić bezpieczną przestrzeń zieloną o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych, która będzie służyć różnym użytkownikom, w tym mieszkańcom. Ponieważ przedmiotowa przestrzeń powinna uwzględniać zróżnicowane potrzeby społeczeństwa, jego zaangażowanie zabezpiecza długoterminowe wsparcie realizacji proponowanych koncepcji i planów inwestycyjnych. Warto bowiem zauważyć, że nawet największe polityczne i finansowe wsparcie projektu, polityki i koncepcji może być bowiem nieskuteczne bez szerokiego poparcia społecznego i może obrócić się przeciwko inwestorowi lub przedstawicielom administracji publicznej. Grupami interesariuszy o wysokiej zgodności celu są także rady osiedli, przedstawiciele PGW „Wody Polskie” oraz reprezentanci rad osiedli i organizacji pozarządowych, w tym ekolodzy. Identyfikację kluczowych partnerów dla realizacji działań związanych z zarządzaniem terenami przyrodniczymi w mieście przedstawiono na Rysunku 21.

Działanie 4. Drugi etap integracji grupy docelowej – wspólne wypracowanie opcji rozwiązania problemu. Przygotowanie i przeprowadzenie drugiej sesji warsztatowej

Miasto Kalisz. Raport cząstkowy

Rysunek 21. Kluczowi partnerzy dla realizacji wizji zrównoważonego wykorzystania terenów nadrzecznych Prosną

Źródło: oprac. na podstawie prac warsztatowych z kluczowymi interesariuszami

4. PROPOZYCJE ULEPSZEŃ SYSTEMOWYCH ZARZĄDZANIA ZASOBAMI PRZYRODY MIASTA Z UWZGLĘDNIENIEM MIĘDZYSEKTOROWEJ INTEGRACJI

4.1. Identyfikacja niezbędnych ulepszeń

Potrzeba dokonania ulepszeń w systemie zarządzania terenami zielonymi i cennymi przyrodniczo na terenie miasta Kalisza wynika ze spojrzenia ekologicznego na miasto. Miasto to swoisty ekosystem, w którym istotne są zrównoważone relacje między środowiskiem, gospodarką a społeczeństwem. Pomimo rozbudowanej struktury Urzędu i wydzielenia osobnych jednostek dla zarządzania terenami zielonymi i przyrodniczymi, gospodarką wodami, regulowania kwestii planistycznych i urbanistycznych oraz podejmowania inwestycji, funkcjonuje wzajemna komunikacja między poszczególnymi wydziałami, a decyzje podejmowane są sprawnie.

Uczestnicy warsztatów zauważyli jednocześnie, że szczególnie ważne dla realizacji budowanej wizji zrównoważonego wykorzystania terenów nadrzecznych Proсны, są relacje, współpraca i rzeczywiste zaangażowanie wszystkich interesariuszy oraz nastawienie na osiągnięcie konsensusu i wybór optymalnych rozwiązań, przy poszanowaniu interesów wszystkich stron.

Odrębnym zagadnieniem, na które zwrócono uwagę podczas warsztatów, jest niedostateczna współpraca i częściowy brak zrozumienia między zarządzającymi, a organizacjami typu NGO, radami osiedli itp. oraz brak zaangażowania i zrozumienia dla spraw ekologicznych w sytuacji podejmowania konkretnych przedsięwzięć.

Stosunkowo wysoka aktywność grup społecznych i zawodowych w pracach realizowanych w ramach projektu świadczy o bardzo dużym potencjale do podejmowania wspólnych działań i włączania tych grup do działań związanych z kształtowaniem przyrody w mieście. Poza podniesieniem jakości podejmowanych decyzji powinno to pozwolić na ograniczenie sytuacji konfliktowych i zwiększenie identyfikacji mieszkańców z powstającymi w mieście inwestycjami czy projektami na rzecz ochrony przyrody.

Szczególnie istotnym elementem, który jest podkreślany od pierwszych spotkań w ramach projektu, jest stworzenie mechanizmu współpracy z inwestorami poszukującymi terenów do zagospodarowania, w tym przede wszystkim z deweloperami i uchronienie cennych przyrodniczo obszarów przed degradacją czy niwelacją w związku z wymogami prawnymi wynikającymi z konieczności zapewnienia bezpieczeństwa przeciwpowodziowego.

4.2. Wstępny model konceptualny zarządzania

Dyskusja w ramach warsztatów skupiała się wokół następująco sformułowanych pytań:

1. Jaki system zarządzania terenami nadrzeczными Proсны sprawdziłby się najlepiej? Czy lepsza będzie centralizacja czy decentralizacja działań?
2. Czy dobrym pomysłem jest, aby konkretnie wskazany Wydział zarządzał tymi terenami i jak można by włączyć innych interesariuszy w proces zarządzania tym terenem?

Miasto Kalisz. Raport cząstkowy

3. Jak powinno wyglądać utrzymanie zieleni i małej infrastruktury na tym terenie? Czy powinno to być zadanie zlecane firmom z zewnątrz?
4. Jak skutecznie wprowadzać standardy i rekomendacje dla zabezpieczania terenów cennych przyrodniczo, kształtowania zieleni, w tym ochrony roślinności i zwierząt?
5. Czy jest potrzebne wdrożenie nowych procedur, koncepcji, rozwiązań dla terenu nadrzecznego Proсны?

Celem wskazania możliwości większego i lepiej usankcjonowanego zaangażowania różnych grup zawodowych przedstawione zostały modele zespołów doradczych funkcjonujących m.in. w Krakowie czy Łodzi.

Model zespołu doradczego – Kraków

W mieście powołano do życia Krakowski Zespół Zadaniowy ds. Ochrony Zieleni, który opracowuje standardy i wspomaga system zarządzania usuwaniem drzew i prowadzenia nasadzeń kompensacyjnych. W skład tego zespołu wchodzi:

- Wydział Kształtowania Środowiska
- Miejski Architekt Krajobrazu,
- Główny Architekt Miasta,
- Miejski Konserwator Zabytków,
- przedstawiciele organizacji pozarządowych.

Dodatkowym zespołem doradczym powołanym na czas konsultowania m.in. „Kierunków Rozwoju i Zarządzanie Terenami Zielonymi” była Rada Programowa ds. Zieleni, w której zasiadali przedstawiciele świata nauki.

Model zespołu doradczego – Łódź

Podczas warsztatów został również omówiony łódzki zespół Zarządu Inwestycji Miejskich (ZIM), który koncentruje się na współpracy z różnymi grupami zawodowymi, w tym: architektami, projektantami, deweloperami.

Zespół poszukuje nowych rozwiązań i technologii dla procesu inwestycyjnego. Rolą przyjętych rozwiązań jest optymalne wykorzystanie potencjału do ochrony i kształtowania terenów zielonych miasta.

Analizując problematykę zarządzania terenami nadrzecznymi w Kaliszu szczególnie interesujący do zaadaptowania w dostosowanej formie wydaje się model tworzenia grup konsultacyjnych w Krakowie, gdzie powoływana jest *ad hoc* grupa konsultacyjna składająca się z głównych interesariuszy dla wyznaczania i konsultowania kierunków działań.

5. KONCEPCJA DOCELOWYCH ROZWIĄZAŃ PRZESTRZENNYCH I KRAJOBRAZOWYCH DLA PRZEDMIOTOWEGO TERENU

Koncepcja zagospodarowania obszaru problemowego w dolinie rzecznej Proсны jest oparta na idei połączenia stref aktywności fizycznej i rekreacji ze strefą przyrodniczą o ograniczonym dostępie. Wyodrębnienie strefy przyrodniczej jest konieczne z uwagi na potrzebę zapewnienia wysokiej bioróżnorodności tej strefy i zachowanie wartości siedlisk przyrodniczych w dolinie rzeki Proсны.

Obszar objęty koncepcją jest przedmiotem szczególnego zainteresowania mieszkańców osiedla Rajsków i okolic. Jest często odwiedzany przez mieszkańców z uwagi na walory przyrodnicze i krajobrazowe, jakie oferuje. Z uwagi jednak na brak infrastruktury umożliwiającej aktywne i niezagrażające środowisku korzystanie z tego terenu i zaśmiecanie terenu (w tym odpadami z ogródków działkowych) czy rozpalanie na nim ognisk, jest on postrzegany jako zaniedbany i niebezpieczny, zwłaszcza w porze wieczornej.

Obszar objęty analizą jest częściowo zagospodarowany. Znajduje się tu ścieżka piesza i rowerowa. Brakuje jednak istotnych powiązań komunikacyjnych w obrębie obszaru i z istniejącą siecią tras rowerowych oraz odpowiedniego wyposażenia w podstawowe elementy małej architektury, takie jak: wydzielone i zagospodarowane miejsca przystankowe i dla wypoczynku, kosze na śmieci, kładki przepustowe dla migracji płazów w obrębie ścieżki rowerowej. Brak oświetlenia również sprawia, że teren w porze wieczornej i w okresie jesienno-zimowym staje się niebezpieczny.

Wizje lokalne i warsztaty z udziałem grup zawodowych były podstawą do wyznaczenia miejsc cennych przyrodniczo oraz miejsc, które mogą służyć rekreacji bez szkody dla wartościowych siedlisk przyrodniczych. Teren objęty koncepcją podzielono na dwa funkcjonalne obszary, a w każdym z nich wyodrębniono podobszary o odmiennej funkcji użytkowej:

- obszar I – strefa przyrodniczo-edukacyjna,
- obszar II – strefa aktywności i rekreacji.

5.1. Obszar I – Strefa przyrodniczo-edukacyjna

Na podstawie informacji pozyskanych podczas prowadzonych warsztatów i wizji lokalnej wyznaczono na analizowanym terenie obszar o wyróżniających się walorach krajobrazowych i przyrodniczych (obszar I), na którym przewidziano, oprócz funkcji przyrodniczej, rozwinięcie funkcji edukacyjnej dla kształtowania świadomości ekologicznej mieszkańców.

Zgodnie z przyjętym wariantem wizji rozwoju analizowanego terenu przewidziano realizację ścieżki przyrodniczej, która będzie przedstawiała historię starorzecza doliny Proсны i jej wielokrotne przeobrażenia powodowane działalnością człowieka i procesami odtwarzania (sukcesji wtórnej).

Ścieżka przyrodnicza w swoich założeniach powinna przedstawiać treści edukacyjne w sposób przejrzysty i przystępny, również dla najmłodszych jej użytkowników.

Celem utworzenia ścieżki przyrodniczej jest zatem promocja postaw przyjaznych środowisku oraz budowanie wrażliwości ekologicznej zarówno dzieci, jak i dorosłych.

Zakres działań:

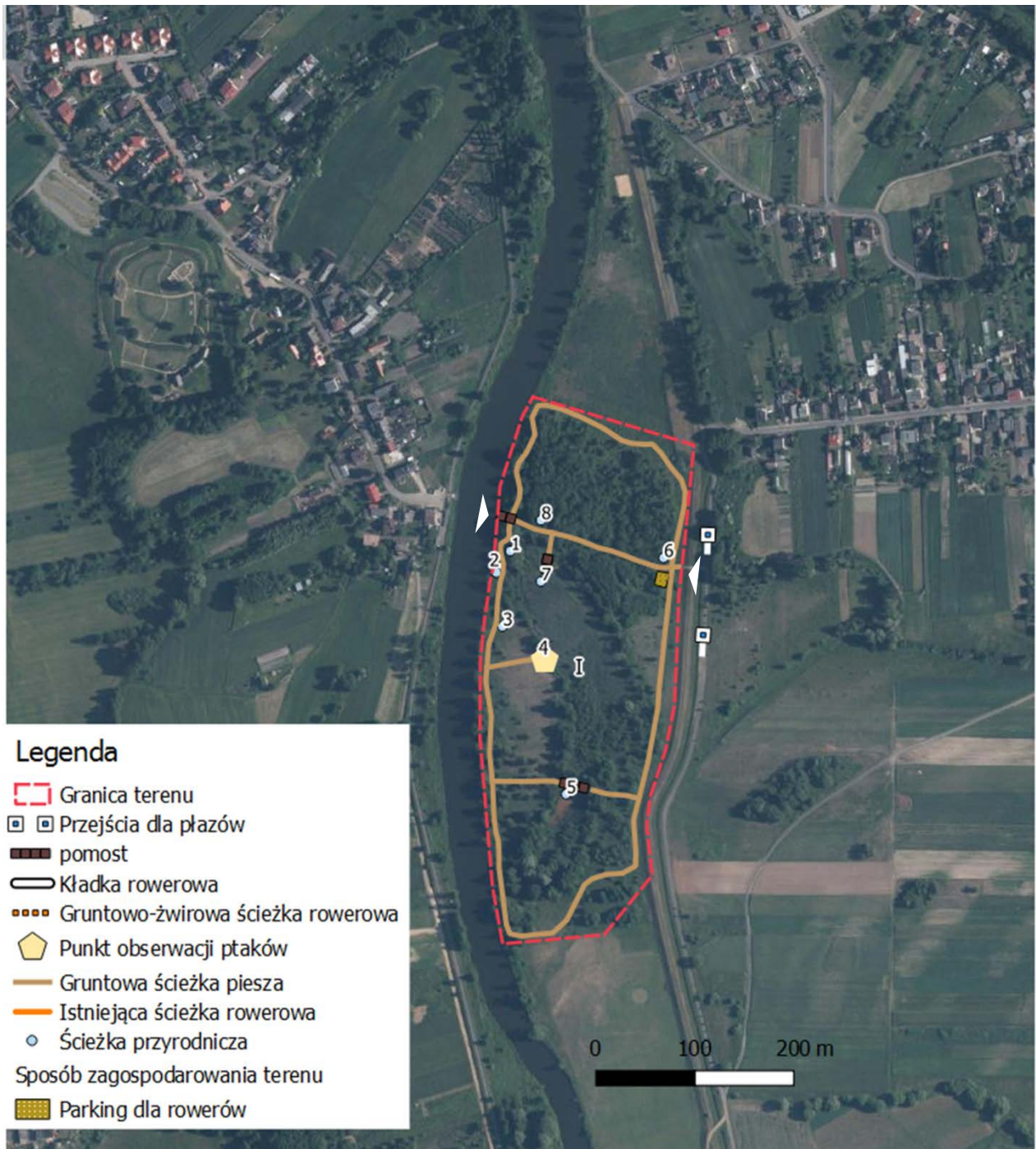
- udostępnienie miejsc do obserwacji zjawisk przyrodniczych,
- wprowadzenie małej architektury bez niszczenia walorów przyrodniczych i krajobrazowych,
- ciągłe działania edukacyjne.

Ogólne wytyczne tworzenia ścieżki:

- przyroda stanowi nasze otoczenie i oprócz najcenniejszych fragmentów środowiska trzeba prezentować te, które są świadectwem negatywnych działań człowieka, skłaniając do refleksji i działania,
- przyroda odgrywa główną rolę, a mała architektura i infrastruktura stanowi tylko dopełnienie (np. zamiast tablic – markery),
- znakowanie terenu powinno być dyskretne dla zachowania środowiska w stanie niezmienionym,
- odbiorca ma być zaciekawiony,
- mała architektura i infrastruktura powinna zostać wykonana z naturalnych materiałów w zgodzie z naturalnym krajobrazem,
- w tworzenie ścieżki powinni zostać zaangażowani odbiorcy dla wzmocnienia emocjonalnej więzi z przestrzenią,
- przestrzeń jest inspiracją i przedmiotem działań edukacyjnych.

Ścieżka będzie otaczać analizowany obszar. Przewiduje się wykonanie ścieżek (kładek drewnianych) dla udostępnienia i pokazania wybranych miejsc.

Dostęp do ścieżki przyrodniczej możliwy będzie od strony koryta rzeki Proсны i od strony istniejącej ścieżki rowerowej na wale (Rysunek 22). Od strony rzeki dostęp będzie możliwy przy miejscu wodowania kajaków, w rejonie przystanku 1, natomiast od strony ścieżki wejście planuje się przy miejscu przystankowym nr 6.

Rysunek 22. Przebieg ścieżki przyrodniczej z punktami orientacyjnymi – obszar I

Proponuje się, aby ścieżka przyrodnicza nazwana została: Akademia Proсна. Poniżej zaprezentowano przebieg ścieżki z miejscami przystankowymi.

Rysunek 23. Przebieg ścieżki przyrodniczej – obszar I

Legenda: 1. Pierwotne starorzecze – Lasy łęgowe. 2. Starorzecze – Tamy bobrowe. 3. Antropogenizacja starorzecza cz. 1 – Zbiorowiska roślinne siedlisk przekształconych. 4. Zespół ptaków starorzecza. 5. Ekosystemy wodno-błotne starorzecza. 6. Antropogenizacja starorzecza cz. 2 – Gatunki inwazyjne. 7. Sukcesja starorzecza cz. 1 – Odtworzenie zbiorników wodnych. 8. Sukcesja starorzecza cz. 2 – Odtworzenie lasów łęgowych

MIJSCA PRZYSTANKOWE 1 – Pierwotne starorzecze – Lasy łęgowe

Cel poznawczy:

Funkcja lasów łęgowych w dolinach rzecznych

Obserwacja:

Wierzby i wiązy szypułkowe (*Ulmus laevis*)

Charakterystyka:

W tym miejscu znajdują się pozostałości lasów łęgowych, które stanowią stare okazy wierzby i wiązy szypułkowego. Lasy łęgowe wykształcają się nad rzekami i potokami, w zasięgu wód powodziowych, które podczas zalewu nanoszą żyzne utwory. Duża wilgotność podłoża

związana z wysokim poziomem wód gruntowych sprzyja różnorodności gatunkowej roślin i zwierząt.

Lasy łęgowe pełnią szereg ważnych funkcji ekosystemowych, tj.

- ograniczają powstawanie zjawisk suszy i powodzi przez ograniczanie odpływu wody z gruntu,
- poprawiają jakość wód powierzchniowych, np. odpływ fosforu i azotu z obszarów rolniczych),
- ograniczają migrację gatunków inwazyjnych (które rozprzestrzeniają się wzdłuż rzek i potoków).

Ze względu na dużą produktywność siedliska te zostały w większości wylesione, osuszone i zamienione na łąki lub grunty orne. Lasy łęgowe będące końcowym stadium rozwoju roślinności w obrębie dolin rzecznych stanowią obecnie jedynie ok. 0,4% ogólnej powierzchni lasów w Polsce.

Rysunek 24. Stare okazy wierzby i wiązu szypułkowego będące pozostałością po dawnych lasach łęgowych

Proponuje się w miejscu przystankowym nr 1 wprowadzenie interaktywnych tablic, które będą zawierały informacje dotyczące lasów łęgowych. Tablice powinny być umieszczone nisko i tuż przy ścieżce tak, aby dostęp do nich był łatwy. Na rysunku 25 i 26 przedstawiono przykładowe tablice interaktywne. Proponuje się też zapisanie tekstu informacyjnego językiem Braille'a.

Działanie 4. Drugi etap integracji grupy docelowej – wspólne wypracowanie opcji rozwiązania problemu. Przygotowanie i przeprowadzenie drugiej sesji warsztatowej

Miasto Kalisz. Raport cząstkowy

Rysunek 25. Przykładowe interaktywne tablice informacyjne dotyczące ekosystemu leśnego

Źródło: https://www.interpretivegraphics.com/view_our_work/mount_vernon_forest_trail

Rysunek 26. Interaktywne puzzle do nauki rozpoznawania gatunków drzew

Źródło: <https://prettyponypastures.wordpress.com/2011/07/24/a-sensational-sensory-trail/>

MIEJSCE PRZYSTANKOWE 2 – Starorzecze – Tamy bobrowe

Cel poznawczy:

Rola bobra w procesie kształtowania się koryta rzecznego

Obserwacja:

Ślady żerowania i działalności bobra

Charakterystyka:

Tamy bobrowe w górnym biegu rzek są jednym z najbardziej widocznych i charakterystycznych efektów inżynierskiej działalności bobrów, wpływających na przywrócenie rzekom ich naturalnego charakteru. Zmniejszenie nurtu w cieku wodnym ogranicza procesy erozji brzegów i sprzyja osiadaniu się cząstek mineralnych i organicznych (oczyszczanie wody z zawiesiny). Powstają stawy bobrowe, które retencjonują wodę i sprzyjają wykształcaniu się zbiorowisk związanych z wodą (ekosystemy wodno-błotne).

Kopanie nor w brzegach sprzyja także unaturalnieniu rzek w ich środkowym i dolnym biegu. Działalność ta sprawia, że profil brzegów staje się bardziej łagodny i odtwarzają się meandry wyprostowanych rzek. Z biegiem lat meandry mogą zostać odcięte od głównego biegu rzeki, tworząc starorzecza. Na Rysunku 27 przedstawiono schemat przeobrażenia koryta rzeki i powstawania stawów bobrowych.

Rysunek 27. Działalność bobra w dolinie rzeki

Źródło: Goldfarb B., Beavers, rebooted, Science 08, 2018, Vol. 360, Issue 6393, pp. 1058-1061, DOI: 10.1126/science.360.6393.1058 (<https://science.sciencemag.org/content/360/6393/1058>)

Działanie 4. Drugi etap integracji grupy docelowej – wspólne wypracowanie opcji rozwiązania problemu. Przygotowanie i przeprowadzenie drugiej sesji warsztatowej

Miasto Kalisz. Raport cząstkowy

Rysunek 28. Ślady żerowania bobra w strefie brzegowej rzeki Prosny

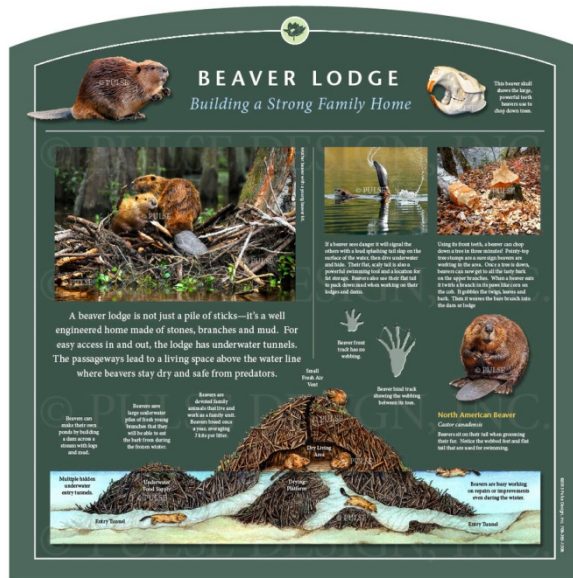
Rysunek 29. Przykładowa instalacja edukacyjna na stanowisku bobrowiska

Źródło: <https://www.pinterest.nz/pin/79868593366250555/?!p=true>

Drugie miejsce przystankowe ścieżki przyrodniczej może zawierać informacje dotyczące bobrów i ich zdolności do budowy stawów bobrowych.

Działanie 4. Drugi etap integracji grupy docelowej – wspólne wypracowanie opcji rozwiązania problemu. Przygotowanie i przeprowadzenie drugiej sesji warsztatowej

Miasto Kalisz. Raport cząstkowy

Rysunek 30. Przykładowe tablice edukacyjne na stanowisku bobrowiska
 Źródło: <http://www.pulsedesign.com/news/outdoor-interpretive-nature-trail-sign-in-water-wetlands-habitat-series-beaver-lodge-022-1414-01a-1000>, <https://pl.pinterest.com/pin/182677328618614828/>, http://4.bp.blogspot.com/-X-vl9oa3VM4/U3OY2bdEvSI/AAAAAAAAADeI/lIsIMZI_DPQ/s1600/Beaver+Lodge+Cutaway+final-sm.jpg

Od tego miejsca ścieżka podąża w kierunku południowym. Docieramy do punktu nr 3.

MIJSCA PRZYSTANKOWE 3 – Antropogenizacja starorzeczka cz. 1 – Zbiorowiska roślinne siedlisk przekształconych

Cel poznawczy:

Przyrodnicze skutki gospodarczego wykorzystania rzek

Obserwacja:

Ubogie zbiorowiska psammofitów

Charakterystyka:

Jest to fragment odciętego zakola (meandru) rzeki Proсны. Na mapach z roku 1940 starorzecze funkcjonowało jako częściowo połączone z nowym korytem rzeki Proсны. Teren między starorzeczem, a głównym korytem rzeki porośnięty jest roślinnością leśną (najprawdopodobniej łęgową). Do całkowitego odcięcia starorzecza doszło zatem najprawdopodobniej po II wojnie światowej. W tym okresie nastąpiło także znaczne odlesienie i zagospodarowanie terenu wokół starorzecza pod uprawę rolną. W obrębie odciętego koryta wykształciły się zbiorowiska wód stojących.

Rysunek 31. Starorzecze Bzizie na mapie topograficznej z roku 1940

Źródło: Kalisch 274 (alt. 2423), 1:25 000 Topographische Karte (Messtischblatt) cz. wschodnia (Ostdeutschland) /1870–1945/

Ekosystemy w obrębie starorzeczy pełnią szereg ważnych funkcji:

- stwarzają korzystny dla otoczenia mikroklimat oraz uczestniczą w procesach samooczyszczania się powietrza z pyłów i gazów,
- powodują opóźnianie spływu wód powierzchniowych i wpływają na podwyższenie poziomu wód gruntowych,
- oczyszczają wody powierzchniowe i podziemne ze związków odżywczych, które w nadmiarze powodują pogorszenie jakości wód (np. odpływ fosforu i azotu z obszarów rolniczych),
- magazynują dwutlenek węgla (kumulowanie się martwej materii organicznej w osadach dennych – ograniczenie koncentracji CO₂ w atmosferze,
- tworzą siedliska wielu roślin i zwierząt związanych z ekosystemami wodno-błotnymi.

W trakcie prostowania i pogłębiania rzek wydobywane są znaczne ilości piasku. Utwory te często składowane są na brzegu regulowanej rzeki. Powoduje to znaczne przekształcenie

siedlisk lasów łągowych. Podłoże z piasku charakteryzuje się małą zawartością substancji biogennych i jest podatne na wysychanie (brak zdolności do retencji wód opadowych i brak możliwości podsiąkania wód gruntowych). Częsteczki gleby często przemieszczają się pod wpływem wiatru (erozja wietrzna). Stwarza to trudne warunki dla rozwoju zbiorowisk roślinnych.

Zbiorowiska wykształcające się na tego typu siedliskach charakteryzują się małym zwarcim, ubogim składem florystycznym oraz niską produktywnością. Rośliny porastające takie zbiorowiska wykazują się efektywną gospodarką wodną m.in. przez ograniczenie wzrostu części nadziemnych (krótsze i węższe liście), redukcje ich liczby, wskutek czego powierzchnia transpiracji tych roślin jest mniejsza (psammofity). Przykładowym gatunkiem jest jastrzębiec kosmaczek (*Hieracium pilosella*).

Rysunek 32. Ubogie florystycznie zbiorowiska psammofitów

MIEJSCE PRZYTANKOWE 4 – Zespół ptaków wodnych starorzeczy

Cele poznawcze:

- Procesy powstawania starorzeczy
- Ekologiczne znaczenie starorzeczy

Obserwacja:

Siedliska wodne i przybrzeżne z występowaniem licznych gatunków ptaków

Charakterystyka:

Starorzecze Bzizie to teren szczególnie cenny ze względu na występowanie wielu gatunków ptaków zamieszkujących siedliska wodne i przybrzeżne: m.in. perkozek zwyczajny (*Tachybaptus ruficollis*), łabędź niemy (*Cygnus olor*), kaczka krzyżówka (*Anas platyrhynchos*),

Działanie 4. Drugi etap integracji grupy docelowej – wspólne wypracowanie opcji rozwiązania problemu. Przygotowanie i przeprowadzenie drugiej sesji warsztatowej

Miasto Kalisz. Raport cząstkowy

błotniak stawowy (*Circus aeruginosus*), wodnik (*Rallus aquaticus*), trzciniak (*Acrocephalus arundinaceus*), łyska (*Fulica atra*), potrzos (*Emberiza schoeniclus*), remiz (*Remiz pendulinus*), żuraw zwyczajny (*Grus grus*).

Rysunek 33. Para żurawi zaobserwowana w obrębie starorzecza Bzizie

Teren zostanie wyposażony w tablice edukacyjne opisujące przystosowanie roślin do siedlisk charakteryzujących się wysoką wilgotnością terenu i ptactwa zamieszkującego obszary wodno-błotne. Przykładową interaktywną tablicę informacyjną przedstawia Rysunek 34.

Rysunek 34. Interaktywna tablica informacyjna dotycząca ptaków zamieszkujących teren wodno-błotny

Źródło: <https://travellingwithana.files.wordpress.com/2015/03/bb-bird-sign.jpg>

Działanie 4. Drugi etap integracji grupy docelowej – wspólne wypracowanie opcji rozwiązania problemu. Przygotowanie i przeprowadzenie drugiej sesji warsztatowej

Miasto Kalisz. Raport cząstkowy

Ścieżka w formie kładki umożliwi dojście do stanowiska wodno-błotnego i punktu obserwacyjnego ptaków (Rysunek 35).

Rysunek 35. Kładka utworzona na terenie wodno-błotnym

Źródło: <http://www.poleskipn.pl/index.php/203-nowa-sciezka-dydaktyczna-w-poleskim-parku-narodowym>

MIEJSCE PRZYSTANKOWE 5 – Ekosystemy wodno-błotne starorzecza

Cel poznawczy:

Przystosowanie roślin do deficytu wody w podłożu

Obserwacja:

Zbiorowiska pałki wąskolistnej

Charakterystyka:

Siedliska brzegów wód stojących charakteryzują się deficytem tlenu w strefie korzeniowej. Wynika to z mniejszej dostępności tlenu w wodzie niż w powietrzu i ze zużycia tlenu w procesie rozkładu martwej materii organicznej. Wszystkie rośliny zasiedlające tego typu siedliska wykształciły efektywne mechanizmy dostarczania tlenu do strefy korzeniowej.

Pałka wąskolistna oddycha dzięki posiadaniu miękiszu powietrznego, którego połączone ze sobą przestwory międzykomórkowe umożliwiają przemieszczenie się tlenu z pędów do organów podziemnych. Gazy mogą poruszać się z prędkością do $3,5 \text{ cm}^3/\text{min}$, a różnica ciśnień zmierzona dla roślin tego gatunku wynosiła 570 Pa.

Rysunek 36. Zbiorowiska pałki wąskolistnej w obrębie południowej części starorzecza Bzizie

MIEJSCE PRZYSTANKOWE 6 – Antropogenizacja starorzecza cz. 2 – Gatunki inwazyjne

Cel poznawczy:

Ocena zagrożeń ze strony gatunków obcych

Obserwacja:

Gatunki inwazyjne, m.in. nawłóć kanadyjska (*Solidago canadensis* L.), czeremcha amerykańska (*Prunus serotina*)

Charakterystyka:

Dalej ścieżka będzie biegła przez nieużytki znajdujące się w dolinie Proсны. W miejscu tym szczególnie widoczny jest wpływ antropogenizacji polegającej na wprowadzaniu gatunków inwazyjnych, np. nawłóć kanadyjska, które wypierają gatunki rodzime. Nawłóć kanadyjska jest to gatunek inwazyjny, który wypiera gatunki rodzime i wymaga czynnego zwalczania. Jest dobrym przykładem zagrożeń związanych z inwazją gatunków obcych.

Rysunek 37.
Zwarty łan czeremchy amerykańskiej

Rysunek 38.
Okaz czeremchy amerykańskiej na terenie starorzecza Bzizie

Czeremcha amerykańska (*Prunus serotina*) jest to gatunek, który stanowi największe zagrożenie dla bioróżnorodności ekosystemów leśnych w Polsce. Ekspansja ekologiczna tego gatunku wynika z efektywności rozmnażania wegetatywnego, nadprodukcji nasion o dużej zdolności kiełkowania, szybkiego wzrostu osobników i małych wymagań w stosunku do czynników siedliskowych i klimatycznych.

Proces zarastania terenu niepożądaną roślinnością może dotyczyć także gatunków rodzimych. Na przedmiotowym terenie obserwuje się rozprzestrzenianie się owocowych gatunków krzewów i drzew, m.in. śliwy domowej (*Prunus domestica* L.). Są to dziczące okazy rosnące w obrębie dawnych sadów. Drzewa te tworzą zwarte zakrzaczenia, które uniemożliwiają rozwój rodzimych gatunków drzew.

Rysunek 39. Zwarte zadrzewienia gatunków drzew owocowych

MIEJSCE PRYZYSTANKOWE 7 – Sukcesja starorzecza cz. 1 – Odtworzenie zbiorowisk roślinności wodnej

Cel poznawczy:

Zrozumienie długoterminowych procesów przekształcania się siedlisk wodnych

Obserwacja:

Proces sukcesji zbiorników wodnych

Przekształcanie się zbiorowisk roślinności wodnej w zbiorowiska szuwarowe, a następnie roślinność krzewiastą w kierunku zbiorowisk leśnych

Charakterystyka:

Obserwowany proces zmniejszania się powierzchni starorzecza wynika z gromadzenia się w zbiorniku martwej materii organicznej. Ze względu na ograniczoną ilość tlenu w wodzie szczątki roślinne nie ulegają całkowitemu rozkładowi. Powoduje to lodowacenie i wypływanie się zbiornika. Proces sukcesji zbiorników wodnych jest procesem naturalnym. Powoduje on przekształcanie się zbiorowisk roślinności wodnej w zbiorowiska szuwarowe, a następnie roślinność krzewiastą w kierunku zbiorowisk leśnych. W dolinach rzecznych proces ten zmierza do wykształcania się leśnych zbiorowisk łągowych.

Rysunek 40. Strefowość zbiorowisk wodnych w obrębie starorzecza Bzizie

MIEJSCE PRZYSTANKOWE 8 – Sukcesja starorzecza cz. 1 – Odtworzenie lasów łągowych

Cel poznawczy:

Zdobycie wiedzy na temat procesów rozwoju zbiorowisk leśnych

Obserwacja:

Gatunek pionierski: olsza czarna (*Alnus glutinosa* Gaertn.)

Charakterystyka:

Samorzutny (spontaniczny) proces odtwarzania się zbiorowisk lasów łągowych na terenach porolnych wynika z zaprzestania działalności rolniczej na obszarach przyległych do starorzecza Bzizie. Gatunkiem pionierskim jest tutaj olsza czarna (*Alnus glutinosa* Gaertn.). Pomimo znaczącego udziału gatunków drzewiastych zbiorowisko to jeszcze przez długie dziesięciolecia nie uzyska charakteru zbiorowisk łągowych (zróżnicowany skład gatunkowy warstwy drzew, krzewów i runa).

Rysunek 41. Wkraczanie olszy czarnej na zlokalizowane w dolinie rzecznej tereny porolne

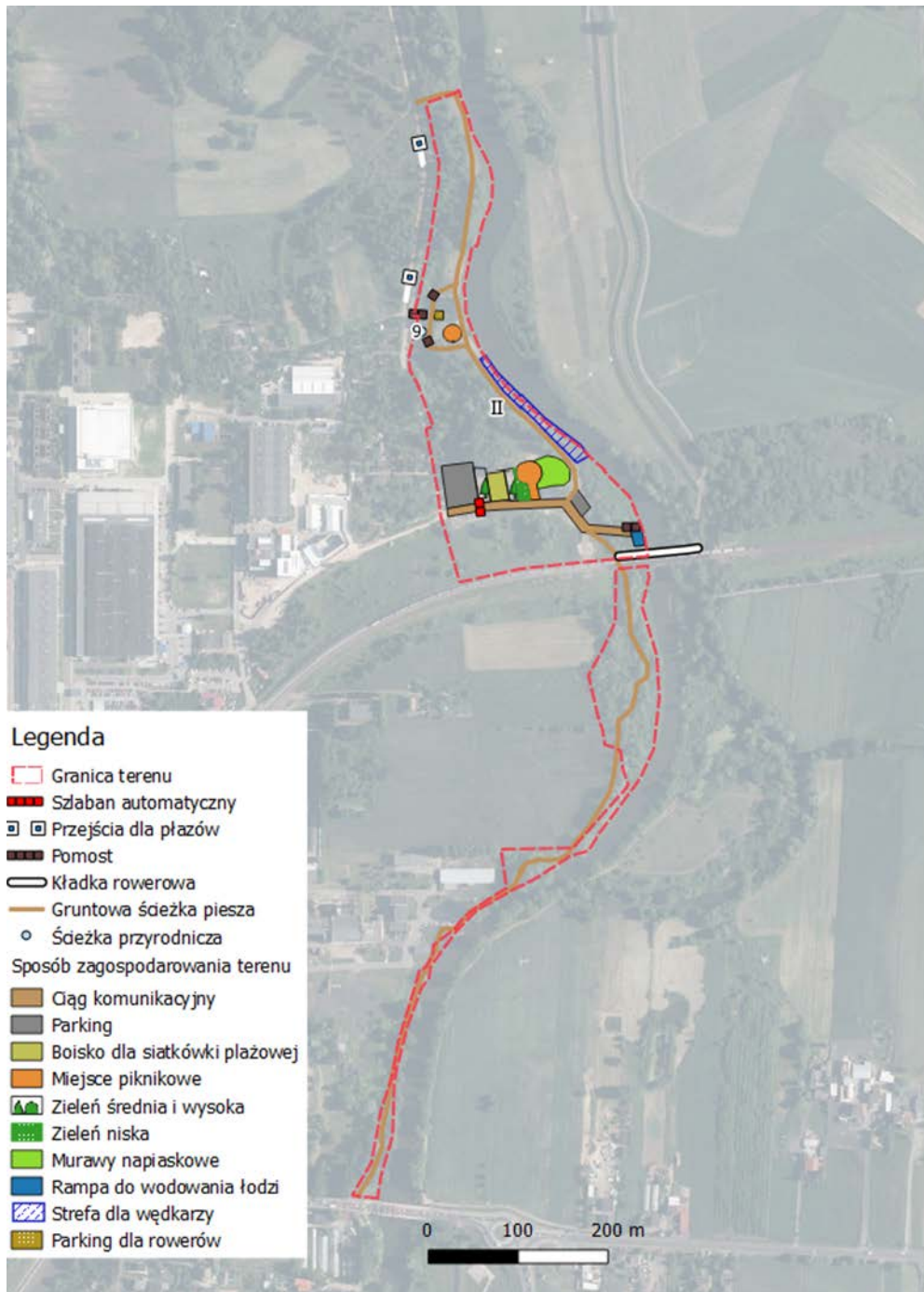
W tym miejscu ścieżka przyrodnicza na obszarze I się kończy. Planuje się lokalizację dodatkowego miejsca przystankowego nr 9 na obszarze II. W celu przybliżenia użytkownikom ważności funkcji korytarzy ekologicznych.

5.2. Obszar II – Strefa aktywności fizycznej i rekreacji

Na podstawie informacji pozyskanych podczas prowadzonych warsztatów i wizji lokalnej ustalono, że obszar II będzie pełnił funkcję strefy aktywności fizycznej i rekreacji. Obszar II będzie funkcjonalnie powiązany z istniejącą ścieżką rowerową przez kładkę przy moście. Na obszarze II planuje się też lokalizację zatoczki kajakowej. Dotarcie do obszaru II będzie więc możliwe też drogą wodną.

Działanie 4. Drugi etap integracji grupy docelowej – wspólne wypracowanie opcji rozwiązania problemu. Przygotowanie i przeprowadzenie drugiej sesji warsztatowej

Miasto Kalisz. Raport cząstkowy

Rysunek 42. Zagospodarowanie obszaru II z punktami orientacyjnymi

Rysunek 43. Zagospodarowanie obszaru II

Legenda: ① bramka wjazdowa, ② parking, ③ boisko do siatki plażowej, ④ miejsce piknikowe, ⑤ murawy napiaskowe, ⑥ rampa dla kajaków, ⑦ parking dla niepełnosprawnych, ⑧ kładka rowerowa, ⑨ stanowiska rybackie, ⑩ stojaki rowerowe, ⑪ przejście dla pływów

MIEJSCE PRZYSTANKOWE 9 – Starorzecze – korytarz ekologiczny

Cel poznawczy:

Uświadomienia funkcji korytarzy ekologicznych

Obserwacja:

Migracje gadów i płazów

Charakterystyka:

Zwierzęta wykorzystujące obszary wodno-błotne, a w szczególności gady i płazy (m.in. zaskroniec, żaba zielona, żaba jeziorkowa) w okresie rozrodczym odbywają wędrówki z miejsc zimowania (miejsce hibernacji) do zbiorników rozrodczych (miejsce rozrodu).

Do celów przemieszczania się (migracji) płazy wykorzystują przede wszystkim tereny nieprzekształcone, które nie mają barier ekologicznych (korytarze ekologiczne).

Przerwanie ciągłości korytarzy ekologicznych następuje najczęściej przez wprowadzanie infrastruktury technicznej i komunikacyjnej (ogrodzenia, betonowe wały przeciwpowodziowe, drogi i ścieżki rowerowe). Elementy te utrudniają możliwość przemieszczania się zwierząt lub przyczyniają się do wzrostu ich śmiertelności (ruch samochodowy, ruch rowerowy). Proces projektowania nowej zabudowy terenów zielonych musi uwzględniać ochronę terenów, które pełnią funkcje połączeń między terenami będącymi stanowiskami występowania i rozrodu zwierząt. W przypadku nieuniknionej kolizji infrastruktury technicznej z korytarzami ekologicznymi niezbędne jest zastosowanie rozwiązań ograniczających negatywny wpływ przedsięwzięcia (tunele, kładki, płotki naprowadzające itp.). Zapewnienie licznej populacji żab w ekosystemach wodnych zapewnia ograniczenie liczby owadów (także szczególnie uciążliwych komarów). Jednocześnie płazy i gady stanowią bazę pokarmową dla zwierząt drapieżnych (wydra, ptaki drapieżne).

Rysunek 44. Przykład przerwania korytarza ekologicznego między obszarami wodno-błotnymi w obrębie obszaru II

Działanie 4. Drugi etap integracji grupy docelowej – wspólne wypracowanie opcji rozwiązania problemu. Przygotowanie i przeprowadzenie drugiej sesji warsztatowej

Miasto Kalisz. Raport cząstkowy

ZAŁĄCZNIK 1

Warsztaty 4. Kwestionariusz dotyczący propozycji systemowych ulepszeń nakierowanych na międzysektorową integrację w zarządzaniu zasobami przyrody miasta

CEL ANKIETY: WSPÓLNE WYPRACOWANIE OPCJI OCHRONY I WYKORZYSTANIA PROBLEMOWEGO TERENU PRZYRODNICZEGO – DOLINA PROSNY

Prosimy o wypełnienie poniższej ankiety:

Część pierwsza – Wypracowanie rekomendacji dla zasad działania „na styku” sektorów/dyscyplin/grup interesu.

Wypracowanie propozycji ulepszeń systemowych nakierowanych na międzysektorową integrację w zarządzaniu zasobami przyrody miasta

1. Prosimy o wskazanie, do której grupy interesariuszy Pan/Pani należy (grupy zostały podane w kolejności alfabetycznej):

1. Kaliska Rada Działalności Pożytku Publicznego	
2. Media	
3. Mieszkańcy miasta	
4. Organizacje ekologiczne	
5. Państwowe Gospodarstwo Wodne „Wody Polskie”	
6. Polski Związek Wędkarski – Koło PZW Kalisz WSK	
7. Polskie Linie Kolejowe	
8. Przedsiębiorcy – m.in. Golf Park Jantar, Przystań Kalisz	
9. Przedstawiciele pobliskich jednostek oświatowych, m.in. nauczyciele pobliskich szkół, edukatorzy ekologiczni	
10. Rada Miasta Kalisza	
11. Rada osiedla	
a) Rajsko	a)
b) Rypinek	b)
c) Inne, jakie?....	c)
12. Sektor komunalny	
a) Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych SA w Kaliszu	a)
b) Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Kaliszu	b)
c) inne, jakie?.....	c)
13. Specjalne grupy interesu	
a) spacerowicze	a)
b) rowerzyści	b)
c) wędkarze	c)
d) właściciele ogródków działkowych	d)
e) inne, jakie?.....	
14. Straż Miejska	
15. Wydziały Urzędu Miasta Kalisza:	

a) Wydział Rozbudowy Miasta i Inwestycji (Referat Biura Rewitalizacji)	a)
b) Wydział Budownictwa, Urbanistyki i Architektury	b)
c) Wydział Gospodarki Komunalnej i Ochrony Środowiska	c)
d) Wydział Kultury i Sztuki, Sportu i Turystyki	d)
e) Wydział Zarządzania Kryzysowego i Spraw Obronnych	e)
f) Wydział Partycypacji i Komunikacji Społecznej	f)
g) Inny, jakie?....	g)
16. Inne (jakie:)	

2. Prosimy o wskazanie, które środowiska/grupy interesariuszy/sektory mają podobne interesy w kontekście wyznaczonych celów gospodarowania terenami położonymi wzdłuż rzeki Prosną dla stworzenia miejsca o wyróżniających się walorach krajobrazowych i przyrodniczych

CELE:

- ochrona zasobów przyrodniczych
- ograniczenie rekreacyjnego wykorzystywania terenu
- obserwacja procesów przyrodniczych
- wzrost świadomości ekologicznej
- brak znaczącej ingerencji w istniejący stan

- ✓ Prosimy o wskazanie wszystkich istotnych grup:

17. Kaliska Rada Działalności Pożytku Publicznego	
18. Media	
19. Mieszkańcy miasta	
20. Organizacje ekologiczne	
21. Państwowe Gospodarstwo Wodne „Wody Polskie”	
22. Polski Związek Wędkarski – Koło PZW Kalisz WSK	
23. Polskie Linie Kolejowe	
24. Przedsiębiorcy – m.in. Golf Park Jantar, Przystań Kalisz	
25. Przedstawiciele pobliskich jednostek oświatowych, m.in. nauczyciele pobliskich szkół, edukatorzy ekologiczni	
26. Rada Miasta Kalisza	
27. Rada osiedla	
a) Rajsco	a)
b) Rypinek	b)

c) Inne, jakie?....	c)
28. Sektor komunalny	
a) Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych S.A. w Kaliszu	a)
b) Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Kaliszu	b)
c) inne, jakie?.....	c)
29. Specjalne grupy interesu	
a) spacerowicze	a)
b) rowerzyści	b)
c) wędkarze	c)
d) właściciele ogródków działkowych	d)
e) inne, jakie?.....	
30. Straż Miejska	
31. Wydziały Urzędu Miasta Kalisza:	
a) Wydział Rozbudowy Miasta i Inwestycji (Referat Biura Rewitalizacji)	a)
b) Wydział Budownictwa, Urbanistyki i Architektury	b)
c) Wydział Gospodarki Komunalnej i Ochrony Środowiska	c)
d) Wydział Kultury i Sztuki, Sportu i Turystyki	d)
e) Wydział Zarządzania Kryzysowego i Spraw Obronnych	e)
f) Wydział Partycypacji i Komunikacji Społecznej	f)
g) Inny, jakie?....	g)
32. Inne (jakie:)	

Uzasadnienie (w uzasadnieniu prosimy podać nazwę sektora/grupy interesariuszy/lub konkretnej firmy/jednostki):

.....

3. Na poprzednich warsztatach zdiagnozowano następujące bariery dla zagospodarowania terenu problemowego:

S: Problemy o charakterze społecznym

1. Niski poziom świadomości ekologicznej.
2. Nieodpowiednie zachowanie użytkowników terenu w wyniku niezorganizowanej eksploracji terenu [rozniecanie ognia, płoszenie zwierząt (hałas), niszczenie darni, wyrzucanie odpadów].

F-P: Problemy o charakterze funkcjonalno-przestrzennym

1. Teren zalewowy.
2. Bariery infrastrukturalne dla migracji płazów.
3. „Dzikie” składowania odpadów.
4. Brak zorganizowanych miejsc do spędzania czasu wolnego na otwartej przestrzeni.

5. Brak bezpiecznego przejścia szlaku rowerowego przez rzekę – obecnie połączenie odbywa się przez most kolejowy.
6. Stan techniczny istniejącej nawierzchni szlaku rowerowego (płyty betonowe).
7. Obniżanie się wartości obszaru przyrodniczego.

SR: Problemy o charakterze środowiskowym

1. Przerwana ciągłość ekologiczna siedlisk rozrodu płazów.
2. Ubożenie i degradacja zasobów przyrodniczych.
3. Zmiany stosunków gruntowo-wodnych.
4. Jakość wód JCWP (zły stan).
5. Rozrost gatunków ekspansywnych (np. sumak, czeremcha amerykańska).
6. Zmiany klimatu.

R: Problemy związane z polityką rozwoju miasta, w tym osadnictwa

1. Zarządzanie obszarem.
2. Zabudowa rezydencjalna w dolinie rzeki Proсны.
3. Uszczelnianie terenu oraz niewelacja terenu i zasypywanie naturalnych mokradeł.
- ✓ Prosimy o wskazanie, który z wymienionych sektorów/grup interesariuszy jest niezbędny dla przełamania wskazanych barier (S: społeczne, F-P: funkcjonalno-przestrzenne, ŚR: środowiskowe, R: polityczne). Prosimy o wskazanie wszystkich istotnych grup:

Interesariusze	Typ barier			
	S	F-P	SR	R
33. Kaliska Rada Działalności Pożytku Publicznego				
34. Media				
35. Mieszkańcy miasta				
36. Organizacje ekologiczne				
37. Państwowe Gospodarstwo Wodne „Wody Polskie”				
38. Polski Związek Wędkarski – Koło PZW Kalisz WSK				
39. Polskie Linie Kolejowe				
40. Przedsiębiorcy – m.in. Golf Park Jantar, Przystań Kalisz				
41. Przedstawiciele pobliskich jednostek oświatowych, m.in. nauczyciele pobliskich szkół, edukatorzy ekologiczni				
42. Rada Miasta Kalisza				
43. Rada osiedla a) Rajsko b) Rypinek c) Inne, jakie?....	a)			
	b)			
	c)			

44. Sektor komunalny a) Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych SA w Kaliszu b) Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Kaliszu c) inne, jakie?.....	a)			
	b)			
	c)			
45. Specjalne grupy interesu a) spacerowicze b) rowerzyści c) wędkarze d) właściciele ogródków działkowych e) inne, jakie?.....	a)			
	b)			
	c)			
	d)			
46. Straż Miejska				
47. Wydziały Urzędu Miasta Kalisza: a) Wydział Rozbudowy Miasta i Inwestycji (Referat Biura Rewitalizacji) b) Wydział Budownictwa, Urbanistyki i Architektury c) Wydział Gospodarki Komunalnej i Ochrony Środowiska d) Wydział Kultury i Sztuki, Sportu i Turystyki e) Wydział Zarządzania Kryzysowego i Spraw Obronnych f) Wydział Partycypacji i Komunikacji Społecznej g) Inny, jakie?....	a)			
	b)			
	c)			
	d)			
	e)			
	f)			
	g)			
48. Inne (jakie:)				

Dodatkowe uwagi/uzasadnienie (w uzasadnieniu można podać np. bardziej szczegółowe informacje, jak sposób przełamania bariery/proponowane rozwiązania itd.)

- ✓
- ✓
- ✓

49. Prosimy o wskazanie wszystkich środowisk/grup interesariuszy/sektorów, które mają pozornie przeciwstawny interes w kontekście wyznaczonego celu. Prosimy o uzasadnienie odpowiedzi.

1. Kaliska Rada Działalności Pożytku Publicznego	
2. Media	
3. Mieszkańcy miasta	

4. Organizacje ekologiczne	
5. Państwowe Gospodarstwo Wodne „Wody Polskie”	
6. Polski Związek Wędkarski – Koło PZW Kalisz WSK	
7. Polskie Linie Kolejowe	
8. Przedsiębiorcy – m.in. Golf Park Jantar, Przystań Kalisz	
9. Przedstawiciele pobliskich jednostek oświatowych, m.in. nauczyciele pobliskich szkół, edukatorzy ekologiczni	
10. Rada Miasta Kalisza	
11. Rada osiedla	
a) Rajsko	a)
b) Rypinek	b)
c) Inne, jakie?....	c)
12. Sektor komunalny	
a) Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych SA w Kaliszu	a)
b) Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Kaliszu	b)
c) inne, jakie?.....	c)
13. Specjalne grupy interesu	
a) spacerowicze	a)
b) rowerzyści	b)
c) wędkarze	c)
d) właściciele ogródków działkowych	d)
e) inne, jakie?.....	
14. Straż Miejska	
15. Wydziały Urzędu Miasta Kalisza:	
a) Wydział Rozbudowy Miasta i Inwestycji (Referat Biura Rewitalizacji)	a)
b) Wydział Budownictwa, Urbanistyki i Architektury	b)
c) Wydział Gospodarki Komunalnej i Ochrony Środowiska	c)
d) Wydział Kultury i Sztuki, Sportu i Turystyki	d)
e) Wydział Zarządzania Kryzysowego i Spraw Obronnych	e)
f) Wydział Partycypacji i Komunikacji Społecznej	f)
g) Inny, jakie?....	g)
16. Inne (jakie:)	

Uzasadnienie (w uzasadnieniu prosimy podać nazwę sektora/grupy interesariuszy/lub konkretnej firmy/jednostki):

.....

Działanie 4. Drugi etap integracji grupy docelowej – wspólne wypracowanie opcji rozwiązania problemu. Przygotowanie i przeprowadzenie drugiej sesji warsztatowej

Miasto Kalisz. Raport cząstkowy

.....
.....
.....
.....

50. Z którymi środowiskami /instytucjami współpracowałby Pan/Pani w zakresie gospodarowania i utrzymywania analizowanego terenu, aby osiągnąć wskazany cel. Prosimy wymienić te instytucje i wskazać jaki problem pomogłyby rozwiązać.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

51. Uwagi dodatkowe do ankiety

.....
.....
.....
.....

Spis rysunków

Rysunek 1. Zasady pracy warsztatowej.....	5
Rysunek 2. Macierz siły powiązań międzysektorowych w kontekście zagospodarowania analizowanego terenu – doliny Prosnys	9
Rysunek 3. Częstotliwość wskazań (w %) przez uczestników warsztatów poszczególnych sektorów, które mają podobne interesy w kontekście wyznaczonego celu zagospodarowania terenu problemowego	11
Rysunek 4. Częstotliwość wskazań podobnych interesów (w %) przez specjalnej grupy interesu w kontekście wyznaczonego celu zagospodarowania terenu problemowego	11
Rysunek 5. Częstotliwość wskazań (w %) w ramach poszczególnych wydziałów Urzędu Miasta podobnych interesów w kontekście wyznaczonego celu zagospodarowania terenu problemowego	12
Rysunek 6. Częstotliwość wskazań (w %) przez uczestników warsztatów poszczególnych sektorów niezbędnych dla przełamania barier społecznych zagospodarowania doliny Prosnys.....	13
Rysunek 7. Częstotliwość wskazań (w %) przez uczestników warsztatów poszczególnych sektorów niezbędnych dla przełamania barier formalno-przestrzennych dla zagospodarowania doliny Prosnys.....	13
Rysunek 8. Częstotliwość wskazań (w %) w ramach poszczególnych wydziałów Urzędu Miasta na przełamywanie barier formalno-przestrzennych.....	14
Rysunek 9. Częstotliwość wskazań (w %) przez uczestników warsztatów poszczególnych sektorów niezbędnych dla przełamania barier środowiskowych zagospodarowania terenu problemowego	15
Rysunek 10. Częstotliwość wskazań (w %) przez uczestników warsztatów poszczególnych sektorów niezbędnych dla przełamania barier politycznych zagospodarowania terenu problemowego.....	15
Rysunek 11. Częstotliwość wskazań (w %) w ramach poszczególnych wydziałów Urzędu Miasta na przełamywanie barier politycznych	16
Rysunek 12. Częstotliwość wskazań (w %) w ramach poszczególnych sektorów na przełamywanie barier społecznych, funkcjonalno-przestrzennych, środowiskowych i politycznych.....	16
Rysunek 13. Częstotliwość wskazań sektorów, które mają pozornie przeciwstawne interesy w kontekście wyznaczonego celu	17
Rysunek 14. Podmioty, z którymi można podjąć współpracę w kwestii zagospodarowania i utrzymania analizowanego terenu (doliny Prosnys).....	19
Rysunek 15. Zidentyfikowane pozytywne słabe powiązania międzysektorowe kluczowe dla gospodarowania terenem doliny Prosnys	20
Rysunek 16. Zidentyfikowane negatywne słabe powiązania międzysektorowe kluczowe dla gospodarowania terenem doliny Prosnys	21
Rysunek 17. Zidentyfikowane silne pozytywne i negatywne powiązania międzysektorowe kluczowe dla gospodarowania terenem doliny Prosnys	22
Rysunek 18. Zidentyfikowane silne (negatywne i pozytywne) powiązania międzysektorowe kluczowe dla gospodarowania terenem doliny Prosnys	23
Rysunek 19. Formy partycypacji publicznej w procesie podejmowania decyzji	27
Rysunek 20. Zasady uczestnictwa w procesie partycypacji według Mac Naira	31
Rysunek 21. Kluczowi partnerzy dla realizacji wizji zrównoważonego wykorzystania terenów nadrzecznych Prosnys.....	32
Rysunek 22. Przebieg ścieżki przyrodniczej z punktami orientacyjnymi – obszar I.....	37
Rysunek 23. Przebieg ścieżki przyrodniczej – obszar I	38
Rysunek 24. Stare okazy wierzby i wiązu szypułkowego będące pozostałością po dawnych lasach łęgowych	39
Rysunek 25. Przykładowe interaktywne tablice informacyjne dotyczące ekosystemu leśnego	40
Rysunek 26. Interaktywne puzzle do nauki rozpoznawania gatunków drzew	40
Rysunek 27. Działalność bobra w dolinie rzeki.....	41
Rysunek 28. Ślady żerowania bobra w strefie brzegowej rzeki Prosnys.....	42
Rysunek 29. Przykładowa instalacja edukacyjna na stanowisku bobrowiska	42
Rysunek 30. Przykładowe tablice edukacyjne na stanowisku bobrowiska	43
Rysunek 31. Starorzecze Bzizie na mapie topograficznej z roku 1940	44
Rysunek 32. Ubogie florystycznie zbiorowiska psammofitów	45
Rysunek 33. Para żurawi zaobserwowana w obrębie starorzecza Bzizie	46
Rysunek 34. Interaktywna tablica informacyjna dotycząca ptaków zamieszkujących teren wodno-błotny	46

Działanie 4. Drugi etap integracji grupy docelowej – wspólne wypracowanie opcji rozwiązania problemu. Przygotowanie i przeprowadzenie drugiej sesji warsztatowej

Miasto Kalisz. Raport cząstkowy

Rysunek 35. Kładka utworzona na terenie wodno-błotnym	47
Rysunek 36. Zbiorowiska pałki wąskolistnej w obrębie południowej części starorzecza Bzizie.....	47
Rysunek 37. Zwarty łąn czeremchy amerykańskiej.....	48
Rysunek 38. Okaz czeremchy amerykańskiej na terenie starorzecza Bzizie	48
Rysunek 39. Zwarte zadrzewienia gatunków drzew owocowych	49
Rysunek 40. Strefowość zbiorowisk wodnych w obrębie starorzecza Bzizie	50
Rysunek 41. Wkraczanie olszy czarnej na zlokalizowane w dolinie rzecznej tereny porolne	51
Rysunek 42. Zagospodarowanie obszaru II z punktami orientacyjnymi	52
Rysunek 43. Zagospodarowanie obszaru II	53
Rysunek 44. Przykład przerwania korytarza ekologicznego między obszarami wodno-błotnymi w obrębie obszaru II.....	54

Spis tabel

Tabela 1. Zakres tematyczny drugiej sesji warsztatowej	5
Tabela 2. Skala oddziaływania między analizowanymi sektorami	10
Tabela 3. Identyfikacja środowisk w przełamaniu barier	23